

50501

HAVIFOLYÓIRAT
A GRAFIKAI IPAR
ÁGAK SZÁMÁRA

GRAFIKAI SZEMLE

SZERKESZTŐK:
TANAY JÓZSEF,
NOVÁK LÁSZLÓ

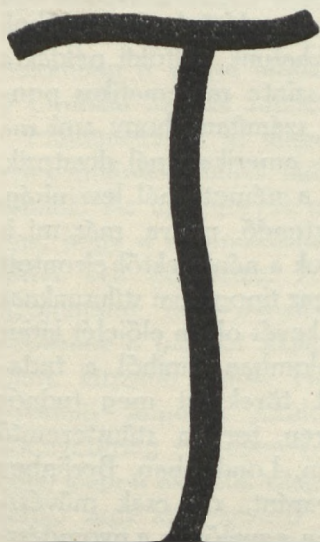

ADJA A KÖNYVNYOMDÁSOK
AKKÓRE XX. IK. ÉVFOLYAM
O. FEBRUÁR. MÁ. SODIK. SZÉ

GRAFIKAISZEMLE

Az 1910. évi februári füzet tartalomjegyzéke: igaz tipográfiai stílus, Novák Lászlótól. A magyar könyvnyomtató, Gyalui Farkas dr.-tól. Fénytelen és természetes műnyomó-papíros. (Második közlemény.) Legújabb hírek a színes fényképezésről. Párhuzam a német nyomdászattal, Spiegel Lipóttól. Különféle apróbb közlemények. Bozsik István pénztárosi jelentése. Szakbizottsági értesítések. A Könyvnyomdászok Szakkörének hivatalos közleményei.

IGAZI TIPOGRÁFIAI STÍLUS.

Vallomással, beismeréssel kell kezdenünk a dolgot. A közelmúlt tipográfiai stílusai nevetésesen logikátlanok voltak. Hamis uton járt az egész nyomdászvilág. Beszéltünk például renaissance, gót, rokokó, naturalisztikus, szecessziós, biedermeier, négyzetpontos, vonalas mesterszedési irányokról, dolgoztunk is a betűöntők adta minták nyomán, nem gondolva meg, hogy mentől jobban iparkodunk nyomtatványunkat ilyen vagy amolyan stílusúvá tenni, annál jobban távolodunk az őseredet, egyedül természetes és való, ennél fogva egyesegyedül jogosult, igazi tipográfiai stílustól, mely az anyagszerűsége és a betűk szépségén épül föl. Mert az említett módon

a gombot tettük meg a kabát legfőbb alkotó részévé, nem pedig magát a szövetet. A fönt elsorolt mesterszedésbeli irányoknak már az elnevezései is bizonyíthatják az illető munkálkodási módok logikátlanságát. Mert az a naturalisztikus meg miegyéb elnevezés nem a sort, a betűt igyekszik karakterizálni, hanem az úgynevezett díszre vonatkozik, mely lehet néha egyenlő értékű a szöveggel, de ezt dominálónak sohasem volna szabad lennie.

Amikor semmit mondó, a szöveggel semmi értelmi közösségben nem levő keretokról és egyéb ornamenteokról rokokónak, szecessziós-nak nevezünk valamely nyomtatványt, körülbelül úgy cselekszünk, mint az az ember, aki az épületek stílusát az ablakokon kiaggatott szőnyegből, drapériából akarja megállapítani.

Valami lélektani különösség az, hogy a legtöbb ember olyasmivel szeretne tündökölni, amihez legkevésbé vannak meg a szükséges érvényesülhetési kellékei; s ami a természettől fogva megvan benne, annak a képességnek továbbfejlesztését, nagyraövelését rendszerint elhanyagolja. Ez a magyarázata az emberi élet és az emberi termelés körében mutatkozó minden harmóniátlanságnak, hogy úgy mondjuk stílustalanságnak. Amíg a természetben minden harmónikus, minden stílusos és minden igaz: az emberi élet maga és az emberi munka eredményei a legtöbb esetben telve vannak harmóniátlansággal és hazugsággal. Mind az életben, mind munkálkodási módunkban, mesterségünkben, művészetünkben két ponton találunk csak teljes őszinteséget: a kezdet kezdetén, az ösztönök korszakában, s ettől messze, nagyon messze: a teljes megértés, megismerés, tudás idején.

S ez az igazság megnyilatkozik még a könyvnyomtatásban is. A kódex-író ősök, könyvet nyomtató elődök úgyszólván csak az ösztönük, hamisítatlan, természetes érzéseik, hangulataik alapján tették oly széppé a maguk bölcsőnyomtatványait. Még nem tudták, nem ismerték a mesterkéeltséget. Úgy csináltak mindent, ahogy a földolgozásra került anyag diktálta.

Művészetünk eme boldog gyermekkorát a tipográfiai félműveltség kora váltotta föl, melyben most is nyakig benne ülünk. Cifrázkodás, de művészi tartalom nélkül, és a technikai lehetőségek fitogtatása – akár van rája szűkség, akár nincs – jellemzi korunk sokszorosító iparának ama részét, melynek a betűvel való közlés a hivatása. Az újabb idők nyomdászának is megvoltak a maga szép betűi, amelyekkel a prototipografusok műremekeket csináltak annak idején, s ezeket elhanyagolva, semmibe sem véve, ornamendarabok értelmetlen és végső eredményében kínos hatást keltő összerakosgatására adta a fejét. S ebbeli munkálkodására végtelenül büszke volt, jóllehet nem volt annak nagyobb művészi értéke, mint mikor a pöttöm gyerek várakat, templomokat épít a Richter-féle kockákból.

Amit általában (kissé nagyzóan!) mesterszedésnek neveztek, nem érdemlé meg, hogy az iparművészet sorába számítsák. Mert csupa építészeti meg miegyéb motívum pusztá egymásra-halmozása, mélyebb gondolkozás nélkül való átmásolása a papirosra: csak nem ad jogosultságot a művészet titulusra?! Hiszen ilyen módon nagyon könnyű volna művésszé lenni: az ember vesz egy ceruzát meg egy árkus papirost, némi változtatással lemásol egyetmást valamelyik betűöntő mintakönyvből, és készen áll előttünk az isten-áldotta tehetségű iparművész, aki joggal elvárhatja, hogy a közönséges nyomdász-ember nagyfokú reverenciával, sőt csodálattal nézzen föl rá.

A művészi munkának egyik igen fontos föltétele, hogy ismerjük az eddigi eredmények összességét. Csak így tudunk az eddigi legjobb eredményekkel fölért, esetleg azoknál értékesebbet s mindenen fölött újat csinálni.

Az eddig magukat mesterszedőknek nevezett kollégáink nem ismerték a legjobb eredmények emez összességét. Pirinyó látóköriük nem vitte szellemöket tíz-húsz esztendőnél hátrább a multba. Nem lebegett előttük a könyvesinálás összes addigi művészeti eredményeinek komplexuma, nem tudhatták tehát, miben áll az igazi tipográfiai szépség. Másoltak a betűöntői mintakönyvekből, amelyek pedig nem művészeti, hanem kizárólag üzleti szempontokból készültek. Aki már nagyon is becsületesen akart dolgozni: hébe-korban figyelmére méltatta a cégtáblákat és épület-

dekorációkat is, s ha imígyen sikerült valami ornamentumtömböt összeszerkeszteni, túlvilági meglepedettséggel rebegette: »Uram isten, ez már talán sok is egy embertől!«

No de félre a tréfával. Konstatáljuk inkább, hogy az évtizedek óta követett hamis nyomról a Nyomdászati Tanműhely hatására egyikünk-másikunk letérni igyekszik, s az észszerűség, anyagszerűség és logika jegyében próbál munkálkodni.

Érzi már ezt a magyar nyomdászvilág, és minduntalan halljuk, hogy új stílus készül. Mi azt mondjuk, hogy dehogy is új stílus; egyszerűen csak az eddigi stílustalanságot stílszerűség kezd fölváltani a tipográfiában is.

E tekintetben azonban még csak a kezdet kezdetén vagyunk. S bár a magunk részéről tisztán látjuk mesterszedésünk jövődöbeli útját: nem hivatkozhatunk külföldi példákra sem. Amíg azelőtt szinte matematikus pontossággal ki lehetett számítani, hogy ami ma az angoloknál vagy amerikaiaknál divatozik, két esztendő múlva a németeknél lesz újság, s további másfél esztendő múlva már mi is nyakra-főre kultiváljuk a németektől elrontott irányt: ennek a mi igaz tipográfiai stílusunknak eddig csak nagyon kevés olyan előjelét látjuk a külföldi szakirodalomban, amiből a tudatosságot, határozott törekvést meg tudnók állapítani. Ég, sistereg, forr a stílusteremtő munka New Yorkban, Londonban, Berlinben és Budapesten egyaránt, de csak művész- és esztetikuskörökben egyelőre; a nyomdászemberek eddig még nem igen szereztek mélyebben járó tudomást róla.

Az igaz tipográfiai stílus nem csupán művészeti jelenség, hanem egyszersmind nagy tudományos háttere is van, nagyobb, mint a díszítő irányoknak általában. Alapja, kiindulópontja és legfő föltétele a mult eredményeinek tudomásulvétele. Ez ad a stílusnak bizonyos tudományos jelleget, és ebben látjuk a stílus tartósságának a biztosítékát. Mert nem csupán művészeti igazságok vannak benne, hanem tudományosak is. A tudomány igazságai pedig állandóak a művészet igazságainak változandóságával szemben.

Ennek az igaz tipográfiai stílusnak első fecskéit a Nyomdászati Tanműhelyben készült nyomtatványokon kívül a tavalyi Utikalauz pályázatra beküldött egyik-másik munkában,

a Grafikai Szemle némely mellékletében, valamint az utóbbinak mostani lapdíszejében, nemkülönben néhány szaktársunk ujévi üdvözlőkártyájában meg a Magyar Iparművészet új borítékában látjuk.

Ezeket szemlélve, máris megállapíthatjuk azokat a fő-fő elveket, amelyek minden valószínűség szerint irányítani fogják jövőbeli munkálkodásunkat, s mintegy jellemzői lesznek stílusunknak.

Jövendölésszerűen hangzik, amit alább írunk, de akinek nyitva van a szeme, s látja a körötünk való nyomdászművészeti forrongást: lehetetlen, hogy nagy általánosságban igazat ne adjon nekünk. A hitetleneket pedig majd meggyőzi az idő, mert félév, vagy legkésőbb egy esztendő múlva minálunk is, de sőt a ma még édesdeden szendergő külföldi szakirodalomban is szerte látjuk üdvös eredményét a Grafikai Szemle zászlóbontásának.

Mindenekelőtt az alapnyomattal való pazar »dekorálásnak« teljes hiányát kell megállapítanunk. Az új emberek ugyanis úgy okoskodnak, hogy a nyomdásznak egyetlen sík fölüllettel kell dolgoznia. A mi mostani alapnyomataink nem annyira dekoratív foltokat képeznek a papiros síkján, mint inkább újabb síkok látszatát keltik. Helye lehet az alapnyomati lemezek alkalmazásának technikai könnyebbség esetében (amikor például sötét színű alapon akarunk világos betűket szerepeltetni) vagy klisé-készítő anyagképpen, de a mai »retekseletes« alkalmazásának megvannak a napjai számlálva.

A nyomtatvány fő-fő díszítő eleme maga a szöveg lesz. Egy lépéssel tovább haladunk a négyzetesítő irányban már megkezdett tömörség dolgában, s zárt, erősen folthatásos alakzatokat formálunk a sorainkból. Mindegy, hogy három- vagy négy-, esetleg többszögűeket. A soroknak mintegy segíteniök, támogatniök kell egymást, ez pedig csak úgy érhető el, ha a jól-olvashatóság korlátain belül ugyan, de mégis lehetőleg közel állítjuk őket egymáshoz. Az olvashatóságot illetőleg a zártságunk kitűnő ellensúlyozója az az egy-két szóból álló úgynevezett »sláger« (mint például borítékunkon a »Grafikai Szemle« sor), amely minden nyomtatványszövegnek szinte nélkülözhetetlen tartozéka, s amelyet eddig is csak kiemeltünk, de aztán egyben le is szállítottuk

az értékét a szöveg többi részének is föltűnővé tételére való törekvésünkkel. Pedig arról egyszer s mindenkorra le kell mondanunk, hogy egy szempillantás alatt hatfelé is irányíthassuk az olvasó figyelmét. A sorok bizonyos szélességűre formálása tekintetében azonban vége szakad a sortöltőkkel való kicsinyes, szörszálhasogató munkának, amikor a részletlátó nyomdász órák hosszat elbabrált egykét sornak az óhajtott szélességre való kifoldozásával, s e közben teljesen megfeledkezett arról, hogy a nyomtatvány összhatását is figyelmére méltassa. Hogy mennyire fölösleges az említett fáradságos és hosszadalmas részletmunka: bizonyítja a Magyar Iparművészet új borítéka, amelyen itt is, ott is kiáll valami díszítő elem a sorok adta alakzatból, s mégis nagyszerűen igazodik az egész kolumna a papiros négyzetes formájához. Ennek az összhatásnak kérdése lebeg majd jövőre első sorban is mesterszedőink szemei előtt.

Abból, hogy a nyomtatványok legfő – sőt a puritánabbaknál úgyszólván egyetlen – dísz a betű no meg a betűszámba menő iniciálé és monogramm lesz: az következik, hogy a betű megismerésére, művészi formálására nagyobb gondot fordít majd a nyomdász. De még a betűöntő is. Mert elérkezett az az idő, hogy a betűöntő a maga rideg öntött betűivel mögötte maradt a kor kivánalmainak. Nézzünk csak széjjel a könyves boltok kirakataiban: sereggestül látjuk ott a rajzolt betűjű könyvcímeket. Singer és Wolfneréknak, a »Nyugat«-nak, és különösen a külföldi nagy kiadó vállalatoknak kiadványai majd mind ilyenek. Szimpla bogarasság volna ez, mint egyik-másik nagy tekintélyű nyomdásztársunk állítja? Dehogy, csak egyik ijesztő tünete annak, hogy bár ezer számra van betűtípusunk, alig akad köztük olyan, amelyről ne bögne le a kicsinyeskedésben, finomoskodásban kimerülő betűöntői technikának a merevsége. Kimondjuk kereken, bár valami, a saját fészkevel nagyon-nagyon csúnya dolgot művelő madárhoz hasonlítanak érte: azokban a rajzolt betűjű könyvcímekben hasonlíthatlanul több az élet, a kedvesség, a közvetlenség, mint a szedett betűjűek legtöbbszörében.

Intő példa ez a betűöntőknek, hogy az írásművészet önelkülük is tud fejlődni, s hogy a tágabb értelemben vett mesterszedés is

merészen előretör a maga útján, még ha ők hátra is akarnak maradni. Úgy látszik különben, hogy a betűöntők egyike-másika e tekintetben már tisztán látja a helyzetet; erre mutat néhány angol meg amerikai, s egy-két németországi olyan betűtípusnak a megjelenése, amelyeknek klasszikus egyszerűségük mellett is szabadabbak, könnyedebbek a formái, s nagy iniciálékkal igen alkalmasak az akcidiák egyszerű, logikus s mindamelllett hatásos szedésére.

A betű kultusza demokratizálódni fog, s könyvnyomtatóink más szemmel fogják nézni a betűt, mint eddig. Rávezetik őket erre a ma még sokat gúnyolt betűvetési gyakorlatok, amelyek alól pedig főszínen maradni akaró mesterszedő nem igen bujhat ki. Mert csak így, ennek eredményeképpen tudja majd megérezni a betűkben és sorokban rejtőzködő egységességet s ritmust, s megszerezni azt a képességet, hogy az öntödei betűk dolgában is különválaszthassa a konkolyt a tiszta búzától. Megtanulja majd, hogy miben áll az a bizonyos eszköz-érzés meg balról jobbra gördülő természetes betűirány, ami a rajzolt betűjű nyomtatványok titkos varázsa a szedett betűjűekkel szemben.

A betűk közé számít az iniciálé meg a monogramm is. Mint díszítő eszközöknek kimeríthetetlen az értékük, de ezt csak most, az ősnymtatványok meg a kódexek behatóbb tanulmányozásából kezdjük megtanulni. S ha e megismerés kapcsán sűrűbben használjuk őket, mint ennek előtte: az csak a tisztultabb fölfogásunkat bizonyítja. Hiszen csak természetes, hogy sok-sok esetben helyesebb valami művészi megoldású iniciálét avagy monogramot használunk, amely szerves összefüggésben van a szöveggel, annak része: mintsem akármiféle kezünk ügyébe kerülő csiricsáré ornamentumot bigyeszteni oda a szöveg közé.

Ebből még nem következik, hogy a betűöntői ornamentumot a közel jövőben végleg el fogjuk ejteni. Ezt nem tesszük, csak módjával fogjuk használni, s megnézzük, hogy milyen: megfelel-e az egyedül helyes, egyedül logikus tipográfiai stílusnak.

Mostani úgynevezett díszítő anyagunknak tömördek sok a hibája. Legtöbbjét nem a szükségszerűség, hanem az üzleti szellem hozta

létre, s igazán művészeti célt csak vajmi kevés szolgál közülök.

Már maga az összerakhatóság elve is furcsa, amennyiben tudniillik nem mintázati elemek egymás mellé rakásáról, hanem valami rajznak különböző elemekből való összekombinálásáról van szó. Képzeljük csak el ennek azt az érdekes analogonját, amikor a festőművész megrajzol mondjuk húsz arcképet, s ezeket széjjelvagdosva, a szemek, fülek, orrok összekombinálásával kellene nekünk újabb arcképeket előállítanunk. Ugy-e, hogy bolond dolog volna ez? Pedig az ornamentálás terén jóformán napról-napra elkövetünk hasonló képtelenséget, már csak azért is, mert ilyenfajta, szerencsétlen csillagzat alatt született ornamentumsorozatunk nagyon sok van.

Ezeknek az ornamentumsorozatoknak rendszerint ilyenformán alakult ki a sorsuk: a művész eredetileg jó rajzot csinált, az öntő mintegy szétfürészelve rontott rajta, a szedő pedig a változatossá redukálással egészen tönkretette. Ami természetes is, ha meggondoljuk, hogy az ily változatossá redukálás csak bizonyos nagyságig és dimenzióig adhat elfogadható eredményt. Egy és ugyanaz az ornamentum például megnyújtással vagy rövidítéssel nem tehető táncmulatsági vagy egyéb meghívóhoz és plakáthoz egyaránt alkalmassá.

Amint mondtuk: a betűöntői dísz használata — bár korlátozottabban — megmarad jövő időkre is, de ennek alapföltétele, hogy a mostani, csak kevés használható fölmutató ornamentumsorozatok helyébe igazán értékes síkdíszítmények kerüljenek, olyanok, amelyek egyrészt se nem textilis jellegűek, sem a vas- vagy faiparra nem vallanak, hanem megvan bennük a grafikus érzés, szóval a papirosra valók; másrészt pedig a fönnebb vázolt hibákban sem leledzenek, s ezenfelül elemeik ritmusa összhangzásban van vagy lehet a betűelemek ritmusával.

A jövő idők nyomtatványdíszje — amennyiben a szó szoros értelmében vett ornamentumokról van szó — kétféle lehet: olyan, amely tisztán mint rajz akar szerepelni (ilyen például a címer, vignetta stb.); és olyan, amely szorosan beletartozik a szedés organizmusába, a betűnek mintegy kiegészítő része, s mint ilyen keretezésre, a sorok közé helyezett elválasztó lécc stb. gyanánt használható.

Arról, hogy az ornemens rajzképpen is szerepelhessen, meg keretképpen is: a jövőző idők tipográfiai stílusában nem igen lehet szó.

A színezést illetően több tudatosságot és határozottságot várhatunk stílusunktól. A rajzolás gyakorlása s a szintani tudnivalók megismerése kapcsán a nyomdász-ember jobban tud majd bánni a színekkel, mint mostanáig. Mert színezésünknek eddig csak az utánzás volt az alapja. Az az egy-két ember, aki egy kissé tudatosabban merete kezelni a színezés kérdését: annak sem volt bátorsága a biztos hatást adó komplementáris színek receptjén túlmenni. E bátortalanság a Nyomdászati Tanműhely embereinél már szűnőfélben van, s eddig nem is sejtett szépségű színpárokat meg színhármasokat láthatunk a munkáikon.

* * *

És most szóljunk néhány szót pro domo: a Grafikai Szemle mostani lapdészéről s mellékleteiről.

Kezdjük a Bárány szaktársunk rajzolta iniciálékkal.

Érdeklődéssel vártuk, hogy micsoda hatást tesz ez az újabbkori nyomtatványkiállítás dolgában absolute új berendezkedés. Azért mondjuk, hogy az *ujabbkori* nyomtatványkiállítás dolgában, mert a kódexek idejében – bár színezéssel, miniatürfestéssel kapcsolatosan – szélteben használták a hasábszélességet betöltő óriási iniciálékat.

Nos, most már beszámolhatunk az iniciálék keltette hatásról. Röviden összefoglalva, művészi és rajztanári körökben általában nagyon jónak, vagy legalább is érdekesnek, de mindenesetre művészi értékűnek mondják a Grafikai Szemle kiállítását, a hirdetések természetesen bele nem számítva. Nyomdász-körökben nagyon megoszlottak a vélemények. A Tanműhely meg az Iparművészeti Iskola emlőjén nőtt modern mesterszedőink és még néhány kiváló nyomdász el voltak ragadtatva tőle, de szaktársaink jó nagy része idegenkedve nézte; ilyet még nem látott...

Egy azonban bizonyos: mindenkinek szemébe tűnt az új lapdész, s gondolkozott rajta. Ki mélyebben, ki fölületesebben. S ezzel az igaz tipográfiai stílus megnyerte az első nagy csatáját. S a végleges győzedelme immár biztosítva vagyon.

A nagy tömeg a sablonosság hive. Ami ezen túlesik, amiben egy kis eredetiség van: idegenkedve, gyanakodva fogadja, legyen az bár még oly tökéletes is a maga nemében. Az emberiség kulturtörténete mérhetetlen láncolatát adja az ezt bizonyító példának.

S így van ez a művészetben, így a mi tipográfiánkban is. A legsablonosabb, a legeslegkevésbé eredeti dolog tetszik a tömegnek legjobban. Mindig így volt ez, és mindaddig így marad, amíg a gondolkozásra rest konvencionalizmus fekszi meg az emberek többségének agyvelejét.

Kicsiben is rikító példája ez annak, hogy micsoda nehézségekkel kell megküzdenie az úttörőnek, ha nem kerülgetve, fokozatosan, hanem úgyszólván toronyirányban akarja megközelíteni a célját.

Aki figyelmesen tekintette meg lapunknak a belső kiállítását, s mélyebben elgondolkozott rajta: okvetlenül észre kellett hogy vegye tervezőjének eredetiségre és ezzel kapcsolatban művésziességre való törekvését. Legelső példája ez a magyar nyomtató-művészetnek, hogy minden legesekélyebb dísz, parányi lénia-darabka nélkül merete a nyomdász valamely nagyobb koncepciójú munka díszítését megpróbálni. Ennél kötöttebb – s egyszersmind művészebb – föladatot az adott viszonyok közt nem tudunk elképzelni.

Stílusunkat eddigelé homeopatikus adagokban akartuk beadni a nyomdászvilágnak, de egyszerre csak előállott Bárány szaktárs, és beadta annak a legerősebb esszenciáját. Így is jól van. Ma még prüszkölnek tőle, de félév múlva már majd bomlanak érte.

Az igaz tipográfiai stílus keresésére irányuló törekvések nem pusztán egy vonalban haladnak. A Grafikai Szemle mostani lapdésze a leghajthatatlanabb, legpuritánabb fölfogást képviseli köztük. E fölfogás mellett sorakoznak a részletekre – például a dísz, a vonal stb. alkalmazására – vonatkozó egyéb fölfogások, amelyek azonban mind szépen megférnek az igaz tipográfiai stílus fönnebb vázolt keretein belül.

Nem kevesebb, mint hét oly szedés mellékletet mutatunk be e füzetünkben, amelyen az igaz tipográfiai stílus ismérvei kimutathatók. Van e munkák közt kettő Fekete Bélától, egy Mitterszky Józseftől, kettő Kun Mihálytól és

egy Wanko Vilmostól, tehát csupa tanműhelyi embertől. E munkák mellé határos térelosztása és nyugodt egyszerűsége révén elég jól illeszkedik egy váci könyvnyomtatónak a meghívója, tanúságot téve a vidékiek szakszeretetéről is.

Továk László.

A magyar könyvnyomtató tisztas személye amint elvonul előttünk, századokon át, különböző alakjában, mindig hazafias, nemes célokért küzd munkájával. Szenvedéssel és üldöztetéssel sokszor, de mindig valamely ideálhoz vezető úton halad.

Az első könyv, melyet magyar földön nyomtattak, Budán, 1473-ban, latin nyelvű, de magyar történelmet tárgyaló mű: a »Chronicon Hungarorum«. *Karai László* óbudai prépost és alkancellár egyezsége lépett az Olaszországban dolgozó német *Hess András*sal s behozta őt Magyarországra. Kétségtelenül azért, hogy a könyvnyomtatást, a művelődésnek ezt az eszközét meghonosítsa hazájában. A német könyvnyomtató Mátyás király idejében átértette, hogy e nemzet mily szeretettel van multja és hazája iránt. Ezért adta ki 1473-ban »Magyarország történetét«, a legendás őskortól Mátyás királyig.

A budai krónika kiadója előszavában így szól 1473 június 5-ikén: »... Magyarország krónikájának kinyomtatásához fogtam. Azt hittem, hogy ezzel minden magyar embernek kedves s örvendeztető munkát végzek. Ugyanis szülőföldjét mindenki más országoknál job-

ban szereti, többre becsüli, egyúttal minden hazafi ismerni vágyik az életet, melyet ősei egykor folytattak, hogy ily módon emlékezetes, jeles tetteiket utánozhassa, ellenben a szerencsétlenségeket, amik őket érték, okulva keülsesse...«

Az úttörőnek nem kedvezett a szerencse. Nyomdája, műhelye eltűnik, csupán két termékét ismerjük, Hess nyomát eddig hiába keressük. A budai könyvkiadók külföldön nyomtatnak.

Krakkóban 1533-ban jelenik meg az első ismert magyar könyv: Szent Pál levelei *Komjáti Benedek* szerzetes fordításában. Magyar asszony, özvegy *Perényi Sábourné* Frangepán Katalin adatta sajtó alá. Krakkóban egész sereg munka hagyja el a sajtót. Néhány Bécsben is. A reformáció szárnyául veszi a könyvnyomtatást és így terjeszti egyik a másikat. Dolgozni kezd 1534-ben Brassóban *Hontérusz* sajtója, melyet pár év előtt még a brassai evangélikus fekete templom lomtárában láttam eldobva (most is ott van!), pedig mennyit munkált valaha az egyház és iskola számára. Az első magyar műhelyt *Nádasdy Tamás* horvát bán, későbbi nádor pártfogása létesíti. Sárvár mellett, Vas megyében berendezte az első magyar nyomdát és *Abádi Benedek* később szegedi lelkészt állítja élére, miután egy ismeretlen kontár sokáig késedelmeskedett a munkával. E nyomda eddig ismert első terméke egy magyar-latin nyelvtan, gyermekek számára, *Szilveszter (Erdösi) Jánostól*, 1539-ben jelent meg.

Abádi kiváló jártassága, műszaki készsége nyilvánvaló. E kor s még a következő század egy részének is könyvnyomtató mesterei tudósok és vallásuk katonái egyaránt. Egy személyben könyvnyomtatók, kiadók és könyvárusok. *Huszár Sál* magyaróvári pap és könyvnyomtató nyomdájával menekülni kénytelen, fogásgot is szenved. *Bornemissza Péter* ágostai ev. szuperintendens testes kötetét Semptén, majd onnan üldöztetve Detrekő várában, később Rárbokon adta ki. Kénytelen ő is, mint mások, könyvére hamis nyomtatási helyet és időt tenni, hogy félrevezesse üldözőit. A két *Hoffhalter, Rafael* és *Rudolf*, Nagyváradon, Gyulafehérvárt, Nedőcén (Muraköz), Alsó-Lendván és ismét Nagyváradon dolgozik. *Manlius János* huszonhárom esztendeig dol-

gozik magyar földön, 1582–1604-ig, hat helyen, kölcsönösen egyik helyről a másikra. Manlius Jánost az osztrák cenzura tette földönfutóvá.

A cenzurát nem a magyar országgyűlés, hanem minden tiltakozás ellenére az osztrák császár hozta be Magyarországra. I. Ferdinánd 1529-ben önhatalmúlag elrendelte, 1570-ben II. Miksa, mint római császár nálunk is újból megparancsolta a cenzurát s az engedély nélkül dolgozó munkák beszüntetését. Az 1577. évi Magyarországra is kiterjesztett Reichs-Polizeiordnung sajtó- és cenzura-rendszabályai ólomsúllyal földig nyomták a magyar könyvnyomtatót. Manlius egyik életrajzírója, *Sennovitz* írja, hogy akkor, bár az alkotmányellenes császári sajtórendeleteknek Magyarországon még nem lehetett érvényt szerezni, de az arra külön szervezett s császári teljhatalommal ellátott ambuláns könyvvizslák keményen voltak szegény könyvnyomtatóink sarkában s mint engedély nélkül való zugnyomdásokkal bántak el velük. Eljárásuk ellen még a nemes pártfogó urak sem mertek kikelni, hogy magukat a szigorú következményeknek ki ne tegyék. Így keletkeznek a nyomtatási álhelyek, hamis évek és álnevű szerzők a magyar nyomtatványokon.

II. Rudolf 1584-ben alkotmányellenes sajtórendeletet bocsát ki, mellyel a szabadalmazott nagyszombati nyomdán kívül a többi magyarországi könyvnyomdák tönkretételét, megszüntetését akarta. Királyi jognak nyilvánította a könyvnyomtatásra való szabadalmat. Rendeletét, mellyel a Telegdi nyomdáját kimélve, a többi huszónhét könyvnyomtató műhely bezáratását követelte, egyszerűen nem hajtották végre. Ám azért eleget szenvedtek miatta a könyvnyomtatók.

Erdélyben, a nemzeti fejedelmek alatt virágzott a magyar könyvnyomtató mestersége. 1711-ig az összes hazai nyomdák közül Kolozsvárott jelent meg a legtöbb magyar könyv. A tizenhatodik és tizenhetedik században Kolozsvár részint közvetítője volt a magyar irodalomnak és a kolozsvári nyomdák valamennyi felekezeti ügyét szolgálják. Mily hatalmas és kedves alakja irodalomtörténetünknek és művelődéstörténetünknek *Tzeltai Sáspar*, a százból lett zamatos magyar nyelvű író, aki a népies olvasmányok terjesztése, nyomtatása

által mint író, könyvnyomtató és kiadó nevét halhatatlanná tette.

Cótfalusi Kiss Miklós dicsősége, sorsa ismeretes. A tizenhetedik század tudós könyvnyomtatóinak letragikusabb, legnemesebb alakja. Hollandiában világhírre emeli művészete. Kincs s fény, dicsőség hívja tisztos munkára Medici Cosimo udvarába, Firenzébe. Honvágya hazahúzza, visszavezeti az a törekvés, hogy szegény hazájának tegyen szolgálatot. Éppen jókor érkezik Erdélybe, mikor ez osztrák uralom alá kerül. Irigység, felekezeti kicsinyeskedés, vaskalapos, nyers kálvinista professzorok tétlenségét megtörik. Üldöztetések és iszonyú gyötrelmek után letörve, elpusztul. Kétszáz év múlva halála után, 1902-ben, megújított síremlékénél együtt ünnepeltük emlékezetét és dicsőségét a hazafias magyar könyvnyomtatókkal.

Mennyit kellett a hadakozó ellenségtől is szenvednie a magyar könyvnyomtatónak. *Szeneci Kertész Ábrahám* nagyváradi sajtója Belgiumban öntött szép betűivel végveszedelembe jut 1660-ban, mikor a török Nagyváradot ostrom alá fogja. Kertész éppen a bibliát nyomtatja. Nosza, gyorsan szekerekre teszi betűit, sajtóját, a befejezetlen bibliát és Kolozsvárra menekül, hegyen-völgyön át, éjjel-nappal bujdosva. »Kezdetett nyomtatása a veszedelem előtt: és elvégeztetett Colosvárat 1661.«, tanúsítja bibliájának címlapja. Keresd várában, Küküllő vármegyében *Betlsen Elek* nyomdát állítat, s 1684-ben nyomtatni kezdi Betlen Farkas történelmi művét. A nyomtatás lassan folyik, közben 1690-ben Tököli Imre a török-tatár hadakkal Erdélybe tör, s a könyvnyomtatása a 832-ik lappal megszakadt. A példányok nagyobb részét a nyomdával együtt Segesvárra szállították, más részét a keresdi vár pincéjébe falazták, ahol többnyire tönkre mentek. A Segesvárra vitt példányok is hadi zsákmánnyá váltak; alig néhány maradt meg s a mű bevégetlen. Eredeti címlapja sincs, hanem a tizennyolcadik század végén nyomtattak hozzá címlapot és bevezetést.

A nyomda földülése a pogányokon kívül a labancok specialitása volt. Debrecen város nyomdáját 1705 októberében a német sereg a főiskola könyvtárával együtt elpusztította.

A sárospataki híres nyomdának a debreceni öreg tanácsházban elrejtett fölszerelése

szintén tönkre ment. Ez a vandalizmus egy csapással tette tönkre a debreceni és pataki nyomdákat.

Az erdélyi nemzeti fejedelemség megszűnése után az osztrák cenzura, melyet törvény Magyarországon soha sem szentesített, az egész országban dühöngött, azon a címen, hogy a keresztény egyházat, az uralkodónak tekintélyét és az állam érdekeit megvédi. III. Károly 1715-ben Bécsben drákói szigorúsággal pecsételt rendeletet ad ki a könyvnyomtatók dolgában. Azoknak, kik a birodalmi rendeletek megtartására meg nem esküsznek, nem szabad megtelepedniök. Minden könyvnyomdához cenzor kell és a könyvek címlapján író, kiadó, a nyomtatás helye s évszáma pontosan ott legyen, »ellenkező esetben – úgymond – a kiadó és nyomdász vagyonaival, becsületével, ingóságaival vagy vérvével fog kiméletlenül meglakolni«.

Landerer Mihály budai könyvnyomtató művezető 1795-ben a polgár és ember forradalminak mondott kátéját pincéjében éjjel, titokban kinyomtatta, persze a cenzura »imprimatur«-ja nélkül. Ezért Landerert elfogták, a királyi tábla fogságra, a hétszemélyes tábla halálra ítélte, s a király tíz évi súlyos börtönnel kegyelmezett néki. Kufstein és Spielberg kazamátaiba dugták. Mint megtört, nyomorék ember került ki tömlőcéből, pár esztendeig még kínlódott, s belepusztult.

A cenzura és a privilégium békót tett a magyar könyvnyomtatóra, fojtogatta a magyar könyvnyomtatást, és az irodalommal együtt akadályozta fejlődésében. Csak a nemzetiségi sajtó nyomtatható, amit s amennyit akart. A cenzurával is tudták a bécsi ipart gyámolítani. Általános tudattá vált, hogy oly műveket, melyeket egyik-másik magyar városban a cenzura eltiltott s megakadályozott, Bécsben ki lehet nyomtatni. Ezért sok könyvet egyenesen Bécsben nyomtattak. Hát még a hírlapokkal szemben: mily drákói szigorúsággal bánt a cenzura. Kiadásuk engedélyezési jogát magának a fejedelemnek tartották fön, tehát ezt is fölségjognak deklarálták. A lap programját előre föl kellett terjeszteni, s ha eltértek tőle, a cenzornak kötelessége volt megtiltani a lap kiadását.

A vármegyék voltak a sajtó- és gondolat-szabadság védőbástyái. Nevezetes Bars vár-

megye fölirata a nádorhoz meg a helytartó tanácsához a cenzura túlkapásai ellen. Ismeretes Kossuth Lajos ügye az Országgyűlési Tudósítások dolgában. Az országgyűlés után Kossuth Törvényhatósági Tudósításokat ad ki a megyék gyűléseiről. Ez írott lapjától a kormány megvonta a póstai szállítás jogát. Erre a vármegyék lovas hajdúkkal hozatják és küldik szét egymáshoz a lapot, mire a kormány betiltja megjelenését. A vármegyék közül Pest megye azonnal fölirt a betiltás ellen. A kormány elfogatja Kossuthot s három évre elítéli. Lovassy és néhány ifjú társának az elfogatása alkalmával Szatmár vármegye a legelső közt tiltakozik Kölcsey Ferenc, a halhatatlan megyei főjegyző által fogalmazott és a vármegye által kinyomtatott körlevelében, melyet megküldött (1836 decemberében) az összes társ-törvényhatóságoknak. A könyvnyomtató nevét nem tették rá a nyomtatványra, sem az »imprimaturt«. A nagyváradi kerületi cenzura kérdőre fogja Takácsot, a nagykárolyi gimnázium igazgatóját, hogy mint helyi cenzor miért nem teljesítette kötelességét. Ő azzal védekezik, hogy megtiltotta a körirat kinyomtatását, ámde Kölcsey főjegyző e szavakkal utasította el: »A főtisztelendő úr magát ebbe ne avassa, hacsak az egész megyének kedvetlenségét magára vonni nem akarja. A vármegyének vagyon jussa a maga szüleményét kinyomtatni.«

A könyvnyomtatót: *Sőnyei Sábort* is vizsgálat alá fogták. Egy dorgatóriummal megszabadult, mert a vármegye kényszerítő parancsával védekezhetett.

A törvényhatóságok sohasem ismerték el a könyvnyomtatót és mesterségét is nyügöző cenzura jogosultságát. 1839-ben *Ticshy Alajos* Nagyváradon megkapja édes apja halála után a nyomdaüzhetési jogára szóló szabadalmat. Az iratnak a cenzura megtartására vonatkozó kikötései miatt Bihar megye magyar nyelven erős óvást emel a cenzura ellen, mikor a szabadalomlevelet kihirdeti 1840 elején. Az avultnak és civilizálatlannak gúnyolt magyar vármegye így szól a művelt Bécsből eredő osztrák cenzuráról: »A minden törvény nélkül behozott, az ész szabadságát bilincsekben tartó és a kor kívánatához képesti kifejlődést akadályozó cenzura, melyet a megye rendei törvényesnek soha el nem ismervén, mint

sérelmet több rendbeli követi utasításokban megszüntetni kívánták.« A megye kifejezi azt az édes reményét, hogy a nemzetnek »a cenzura iránti kérvénye a sajtószabadság iránt hozandó törvénnyel orvosolva lesz«. Ezért óvás mellett a királyi »szabadítéklevél« ki-hirdettetik.

Hasonlóképp Borsod vármegye, mely *Tótfajós* miskolci könyvnyomtatónak 1840-ben adományozott privilégiumát azzal az óvással hirdette ki: »miszerint annak azon tartalmát, hogy a kiváltságot nyert folyamodó által nyomtatandó minden iratok először vizsgálat alá vettessenek: hazai törvényeinkbe ütközőnek látjuk«.

A sajtószabadság napja, 1848 március 15. kezdete az újabb magyar könyvnyomtatás rohamos fejlődésének. Általánosan ismeretes, hogy az ifjúság vívta ki a sajtószabadságot. Erőszakot a nyomdával vagy a könyvnyomtatókkal szemben nem használt. Mikor a márciusi ifjak a Landerer-nyomdába léptek, az egész személyzet éljenzéssel, Landerer pedig rövid beszéddel fogadta őket. Kivánságukra, hogy előzetes cenzura nélkül akarják kinyomtatni a tizenkét pontot s a Talpra Magyart, Landerer – *Ács Mihály* előadása szerint – inkább színleg, mint komolyan figyelmeztette őket a felelősségre, de az ifjak minden felelősséget magukra vállaltak. Erőszakos lefoglalásról az ifjak részéről szó sem volt. Sőt a mozgalom nem is találta készületlenül a nyomdát. Landerer előre figyelmeztette segédeit, hogy legyenek másnap reggel – 15-ikén – pontosan a helyükön, mert minden egyesre szükség lehet, és, ami az akkori állapotoknál lényeges dolog volt, már előre nagy mennyiségű papirost áztattak. A sajtószabadság által hatalmasan föllendült a magyar könyvnyomtató sajtó, ezt a tényt a lapok megszáporodása is egymagára eléggé bizonyította. 1847-ben 33 magyar lap volt, 1848-1849-ben 86. 1846 novemberében a pesti magyar lapokat 951 példányban küldték szét a póstán, 1848 decemberében 19478 példányt küldtek szét vidékre. Mindjárt tetemesen javult könyvnyomtatóink helyzete is, az árszabály rendezése által, mely ügy iránt Batthyány miniszterelnök olyan érdeklődést tanúsított, hogy Pest városa a minisztérium átiratára vette kezébe a közvetítést a nyomdafőnökökkel.

A magyar könyvnyomtató életével s munkájával is részt vett a szabadságharcban. Sorraiból sokan a csatamezőn küzdöttek, egy részüknek kötelességévé tették, hogy munkájával szolgálja a nemzeti küzdelmet. A magyar kormány hivatalos lapját, a *Közlőnyt* az egyetemi nyomdában *Remese Pál* tördelte, ki fölcsapott honvéd huszárnak, és Jellasich ellen indult ezredével. Helyettese a lapot eltördelte, mire Szemere Bertalan államtitkár rögtön visszahívatta Remelét, s a katonáskodástól eltiltva, ráparancsolt, hogy a haza érdekében tördelje tovább a lapot. *Müller Adolf* könyvnyomtató-mester, mint honvédtiszt, a csatateréren halt meg. Egész sereg könyvnyomtató neve ismeretes mint volt honvédé; közülök nem egy most is él. Mikor 1848 júniusában föllátták az első honvéd-ezredet, a pesti Trattner-Károlyi-nyomda valamennyi nyomtató- és szedőtanulója – tizennyolcan – ott hagyta a nyomdát és beállott a hadseregbe. *Kliegl József* s *Kövesdy Dániel*, kik mindketten szedőgépek tervezésével foglalkoztak, szintén részt vettek a nemzeti küzdelemben.

Óriási szolgálatot tettek a szabadságharc és a nemzet ügyének a magyar könyvnyomtatók munkájukkal. 1848 május 19-ikén a magyar nemzeti bank föllállítása ment határozatba. *Landerer Pajost* állították a magyar banknyomda szervezésére s vezetésére. Mint ügykezelő igazgató *Confegner Károly* állott a nyomda élén mindvégig. A sajtók egy részét *Vankó Dániel*, a pesti hengermalom gépésze készítette. Valamennyi könyvnyomtatója teljes erőfeszítésével dolgozott, kivált Debrecenben, éjjel-nappal. A Kossuth-bankjegyek remekművei ama kor könyvnyomtató művészetének. 1849 január 3-ikán, a móri vereség után, a nyomdával Debrecenbe kellett menekülni. Éjjel-nappal csomagoltak. Lázás munkájukat Kossuth meg szemléltette s hálásan megköszönte. Debrecenben rengeteg munka gyűlt össze. A kolozsvári katolikus líceumi nyomda művezetője, tizenegy könyvnyomtatóval, három sajtóval (egyik sajtó a református kollégiumé volt) siet segítségül.

Helyünk nem engedi, hogy itt most részletesebben írjunk Komárom várának nyomdájáról, mely az ostromlott vár minden csapásában és veszélyében osztozott. Egyik biztosnak vélt helyről a másikkra üldözötte a vár-

ban a könyvnyomtatókat az ellenség hulló bombája. Egy be is csapott egyszer a nyomdába, de azonkívül, hogy egy könyvnyomtatót megsiketített, egyéb szerencsétlenséget nem okozott.

A csíksomlyói klostrom nyomdájában a franciskánus barátok nyomtatják a Hadi Lapot és a Csíki Gyutacs című hadtudományi lapocskát. Meg is szenvedtek érte az osztrákoktól; nyomdájukat is elkobozták, csak alig tudták visszakapni. A táborban és a csataterén is dolgoztak a könyvnyomtatók. A legnagyobb tábori nyomda a fősereggel kalandozott. *Werfer*, a nyomda főnöke, főhadnagyi rangot viselt, munkásai őrmesterek. Bem tábori nyomdáját a debreceni városi nyomda anyagából rendezték be; tudomásom van róla, hogy Kolozsvárról is vittek betűt hozzá. Ezt a nyomdát Bem Kézdivásárhelynek ajándékozta, hősiek magaviseletéért. A Székely Hírmondó négy számát nyomtatták ott azon a sajtón.

A szabadságharc legyőzése után az abszolutizmus őriöngő bosszujából a könyvnyomtatóknak is kijutott bőven. *März Ede* könyvnyomtatót »az általa szerkesztett vakmerő gúnyiratokért« két esztendei sáncmunkára ítélték. Mikor Windischgrätz megszállta a fővárost, elrendelte az Eisenfels-nyomdának bezárását. *Eisenfels*et elfogták, a budai várban senyedett, majd több helyre hurcolták, végre Pesten öt esztendei várfogságra ítélték.

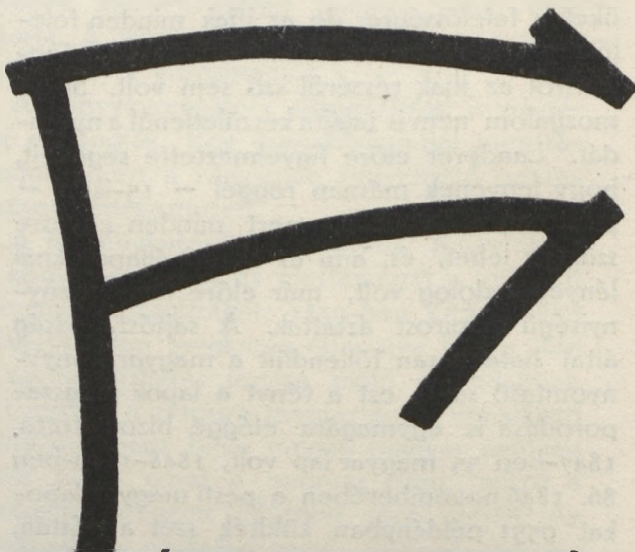
Schweitzer József könyvnyomtatót, mert kardot rejtegetett magánál, kivégezték. Legborzasztóbb volt a banknyomda sorsa. A nyomda Budavára visszavétele után Debrecen városából Pestre költözött vissza, majd Szegedre, innen Aradra, majd Lugos felé vette az útját. Mikor mindenki menekült, a banknyomda személyzetének egy részét a hegyi oláhok kifosztották és átengedték az éhenhalásnak. Más része osztrák fogságba került és sínylett. A nyomda remek berendezését a bolyongás közben részint a móccok rabolták el, részint maguk a könyvnyomtatók kénytelenek voltak a Marosba elsülyeszteni. Fogság, kényszerbesorozás számos könyvnyomtató osztályrészeül jutott az osztrák kormánytól.

Látható, hogy a magyar könyvnyomtató tisztas mesterességét a zsarnokság mindig fojtogatta, őt magát pedig üldözte és bebörtö-

nözte. Az erdélyi nemzeti fejedelmek meg a magyar nemzeti élet védőbástyái: a várme-
gyék, valamint a magyar nemzeti kormány
alatt szabadság és mesterségének virágzása
jutott osztályrészeül. Nem csoda, ha hazafias
érzése mellett nemes mestersége iránt tar-
tozó kötelessége is arra készítette századokon
át a magyar könyvnyomtatók valamennyi
nemzedékét, hogy mindig halálos ellensége:
a zsarnokság és elnyomás ellen küzdjön.

A mai könyvnyomtatók ne feledjék, hogy
mivel tartoznak elődeik emlékezetének. A le-
tünt korszak könyvnyomtatója szellemi mun-
kásnak is tekintette magát. Akkoriban keve-
sebb sajtóhiba és több ambíció mutatkozott
e szakban, ma a magyar lapokban nagyon
sok a sajtóhiba. Nem akarjuk hinni, hogy a
magyar könyvnyomtatói kar tudása és izlése,
ambíciója sülyedt volna, de úgy tetszik, hogy
sokan inkább a gépies munkák végzéséhez
óhajtának közeledni, semmint a szellemi mun-
kásokhoz, kiknek eddig akadémikusokdást nem
ismerő segítő társaik voltak munkájukban.
Hisszük, hogy így lesz az ezután is; a magyar
könyvnyomtatásnak, mely egykor oly fényes
színvonalon állott, egy hajszálynit sem szabad
sülyednie.

Syafui Farkas dr.

ÉNYTELEN S TERMÉ- SZETES MŰNYOMÓ-PAPIR.

(II.) Amit mult füzetünkben az autotípiák-
nak a »természetes« műnyomó-papiron való
nyomtathatóságáról mondtunk, majdnem
szóról-szóra ráalkalmazható az úgynevezett

fénytelen műnyomó-papíroson való nyomtatásra is. Vagyis az autotípiáknak ez esetben is mély maratásúaknak kell lenniök, s valami szerfölött sűrű rasztert sem ajánlatos venni a készítésükhöz. Ezenkívül a fő fény- s árnyékbeli kontrasztok is nagyon kívánatosak az ily nyomtatásra szánt raszteres autotíp kliséknél.

A fénytelen műnyomó-papírra való nyomtatás távolról sem könnyű dolog. Pedig az ilyen papíroson rajta van – a »természetes« műnyomó-papírossal ellentétben – a krétaréteg is, s a fölülete is egészen sima. Éppen csak hogy nem fényes. De egyebekben ép olyan kényes, mint a közönséges műnyomó-papíros. Ha az utóbbin körmünket végighúzzuk: a fényességből kirívó fénytelen vonás avagy sáv marad meg a nyomán; ha ugyanezt a fénytelen műnyomón cselekedjük meg: fényes sáv lesz az eredmény. Mindebből az következne, hogy a fénytelenre krétázott papíroson meg a közönséges krétás papíroson való nyomtatás között egyáltalában nincsen semmi különbség. S tényleg ez is a fölfogása akárhány olyan gépmesternek, aki gyakorlati tapasztalatokat még nem szerzett e téren. De tessék csak a fénytelen műnyomó-papírossal próbát tenni, talán úgy, hogy valami fényes műnyomóra kifogástalanul nyomtatódó autotípiái formán egyszeriben egynéhány ív fénytelen műnyomót eresztünk keresztül. Az eredmény a legtöbb esetben szinte ijesztően meglepő lesz: ami a közönséges műnyomón olyan gyöngéd tónusú, hogy alig-alig látszik (mint például az égboltozat), vagy éppenséggel elmosódó, a fénytelen műnyomón majdhogy nem olyan feketén tűnik elő, mint a sötétebb, mély árnyékos részletek.

Ilyenkor aztán nem csoda, ha a gépmester mély meggyőződésből fakadóan jelenti ki, hogy erre vagy arra a fénytelen műnyomó-papírosra teljességgel lehetetlen jól nyomtatni.

Pedig ha elejétől fogva jól végezzük dolgunkat: minden különösebb mesterfogás nélkül is pompás eredményeket érhetünk el az ilyen papírosra való nyomtatással is. Hogy miképpen: a következőkben foglaljuk össze:

Mindenek előtt a festékező hengerek pontos állítására kell ügyelnünk; világért sem szabad ezeknek túlságosan mélyen feküdniök. Az autotípiák fő részleteit jóval fokozottabban kell aláaknunk, mint a közönséges műnyomó-

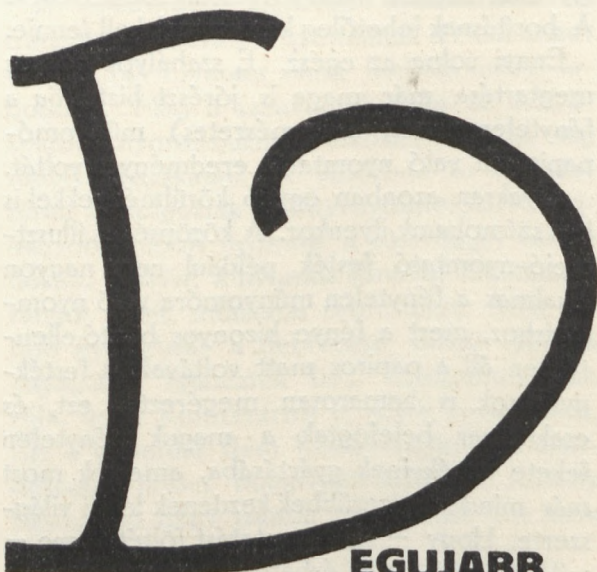
papírosra való nyomtatáskor szokás, a könynyed, világosabb részleteknél pedig még kevesebb legyen az aláakás. Az elmosódó szélek oly mélyre helyezendők, hogy a festékező hengerek éppen csak hogy elérjék, s így csak nagyon gyöngén festékeződhessenek. A borításnak lehetőleg keménynek kell lennie.

Ennyi volna az egész. E szabályok pontos megtartása már maga is jórészt biztosítja a fénytelen (meg a természetes) műnyomó-papírosra való nyomtatás eredményes voltát.

Gyakran azonban egyéb körülményekkel is kell számolnunk ilyenkor. A közönséges illusztráció-nyomtató festék például nem nagyon alkalmas a fénytelen műnyomóra való nyomtatáshoz, mert a fénye bizonyos bántó ellentétben áll a papíros matt voltával. A festégyárosok is hamarosan megérezték ezt, és csakhamar belefogtak a maguk fénytelen fekete festékeinek gyártásába, amelyek most már mind népszerűbbek kezdenek lenni világszerte. Hogy – jó nyomtatást föltételezve – mily előkelő hatás érhető el a fénytelen műnyomó-papíros meg a fénytelen festék használatával, kitűnően bizonyítja Berger és Wirth József császár és Nagy Frigyes találkozásait ábrázoló képe a Magyar Nyomdászok Évkönyve ezidei kötetében. Szokás különben az ily matt festékeken kívül még az úgynevezett kettőstónusú festékeket is alkalmazni a fénytelen műnyomó-papírosra való nyomtatáshoz, még pedig általában elég jó eredménnyel.

A kettőstónusú festékeknek ilyen célra való használatakor az egyenetlési kivágások szélei meredekebb esésűek lehetnek, mint különben, mert a nyomtatás után széjjelszűremkedő mellékszín az ilyen – hogy úgy mondjuk: szagatott – helyeket zártakká, lágyan elmosódóakká teszi. A szín megválasztását illetőleg legjobb, ha a mellékszín a papíros színének gyöngéd tompítása. Hogy azonban a kettőstónusú festék alkalmas-e az adott esetben: ezt legegyszerűbb előzetes próbanyomatokkal megállapítani. A próbanyomtatásokat pár napra félretesszük, hogy a mellékszín kifejlődéséhez meglegyen a kellő idő. Igen gyakran megesik, hogy a kettőstónusú festékek egyike nagyon rosszul hat a fénytelen papíroson, a másik ellenben kitűnő hatású. Az ily próbák segedelmével erről is már előzetesen meg lehet győződni, valamint elejét lehet venni a

kettőstónusú festékek használatakor előfordulhat egyéb bajoknak is, mint például az átívódásnak (ami elég gyakori kellemetlenség), a mellékszín nem jelentkezésének, a száradás szokatlanul hosszadalmas voltának is, stb., stb.

EGUJABB A SZÍNES FÉNYKÉPEZÉSRŐL.

Mult füzetünkben röviden szólottunk a lyoni Lumière testvérek egy a színes fényképezést érintő szabadalmáról. E közleményünk olyan érdeklődést keltett könyvnyomtatói körökben, hogy három oldalról is fölkertek bennünket a színes fotografálás mai fejlődési állapotának a megismertetésére. A kérésnek a következőkben teszünk eleget, megjegyezve, hogy ismertetésünkben csakis a Lumière-féle fotografáló rendszerre szorítkozhatunk, mint amelynek valamennyi metódus közt egyesegyedül van eddigelé jelentékenyebb praktikus értéke.

A színes fotografálásban természetesen a képet fölvevő fotografiai lemez elkészítése a fő dolog, és ennek a kérdésnek a megoldására törekszik első sorban minden föltaláló.

Lumièreék az eddig gyakorlatilag bevált rendszerüknél a háromszínű nyomtatásnál is alapul szolgáló amaz elvből indultak ki, hogy a sárga, vörös és kék színek különböző arányokban való egymásra-nyomtatása által a színek összes színei előállíthatók. Éppen ezért háromszínű eljárásnak is nevezik a most már széltében alkalmazott Lumière-fényképezést.

E rendszernél az érzékeny lemez úgy készül, hogy az üveglapot rendkívül finom kemé-

nyítőszemcsékből álló réteggel vonják be, amely réteg szemcséi azonban valami zseniális mehanikai előkészítés következtében úgy vannak elrendezve, hogy mindegyik szemcse pontosan a másik mellett fekszik, és ki van zárva, hogy egyik a másikra reáfeküdjék. Egerszersmind – valószínűleg valami sajtoló géppel való összeszorítás következtében – oly szorosan állanak egymás mellett a szemcsék, hogy közöttük fehér fény nem hatolhat át.

A keményítőszemcsék meg vannak festve, még pedig zöldre, vörösre vagy kékre; mikroszkóp alatt nézve a zöld szín túlnyomó rajtuk. Mintha két rész zöld pigmentet használtak volna föl egy-egy rész vörössel meg kékkel szemben. Az egész szemcse-réteg – persze kicsiben – úgy fest, mint ha valami kiszínezett méhsejtet látnánk magunk előtt. Fokozza a hasonlatosságot, hogy a keményítő-szemcsék hatszögűek, és így sorakoznak egymás mellé. A színes keményítőszemcséknek az a rendeltetésük, hogy fényszűrő gyanánt szolgáljanak, úgy mint a heliokrómiában a színes üveglemezek, vagyis hogy a fehér fényt különböző arányokban visszatartsák. S mert a különböző színű keményítőszemcsék egy és ugyanazon üveglapon, sőt egy és ugyanazon rétegben vannak elhelyezve: nyilvánvaló, hogy ezen a lemezen a színes kép egyetlen fölvetel nyomán áll elő. Nem három részleges fölvetelről van tehát most szó, mint a háromszín-nyomtatásos lemezek készítésekor, hanem pusztán csak egyetlen egyről. Persze a most emlegetett keményítőrételen kívül még fényérző rétegnek is kell lennie az üveglapon, mert a keményítő-szemcsék csak fényszűrőül szolgálnak. A fényérzővé tétel tehát úgy történik, hogy a szemcserétegre nagyon vékony brómezüst-emulzió-réteget, még pedig úgynevezett pankromatikus emulzióból, raknak föl.

Már az eddigiekből is nyilvánvaló, hogy a lemez megvilágításának hátulról kell történnie, mert hiszen a fénynek előbb a keményítő-rétegen kell áthatolnia, s csak azután szabad a fényérző lemezt érnie. Éppen ezért a lemezt fordítva (üveges oldalával az objektív felé) teszik a kazettába, és a fotografáló készülék homályos üvegét is vagy megfordítják, vagy pedig ha ezt nem teszik: hát az élesre beállítás után a kamara hátulsó felét még egy üveglap-vastagságnival kijebb húzzák. A föl-

vételnek a pankromatikus emulzió használata miatt sárga üveglap segedelmével kell törtennie, ami által a megvilágítás ideje annyira megnyújtódik, hogy pillanatnyi fölvételre már nem is gondolhatunk. Legjobban cselekszünk, ha állványra szerelten dolgozunk a gépünkkel.

A megvilágítás tartama tekintetében tájékozásul szolgálhat, hogy valamely 1 : 8 fényerősségű készülékkel napfényes déli időben átlag egy másodpercig kell exponálni. Az expozíció becslése különben egyike a legkényesebb dolgoknak színes fotografálás idején. Ezen fordul meg úgyszólván az egész siker.

A lemez fejlesztése majdhogyan nem kizárólag mechanikus munka, amennyiben a rögzítetlen lemezt a maga nagy fényérzékenysége miatt még vörös fényenél sem igen szabad nézegetnünk, és így a fejlesztés időtartamát illetőleg jóformán csak tapasztalatokra alapított becslésre támaszkodhatunk. Az előhívás mindenek előtt másfél-százalékos pirogallusz-fejlesztővel történik vagy két és fél percig, majd leöblögtetjük a lemezt, s aztán úgynevezett maró fürdőben kezeljük tovább, amelyben a negatív diapozitív válik. Rövid ideig tartó mosás után a második előhívás következik, még pedig amidol-fejlesztővel, amitől a diapozitív megfeketedik. Majd a lemeznek pirogallusz-sav és ezüstnitrát oldatában való erősítése következik, ezután pedig felmangánsavas kálinak tíz-százalékos oldatában fürdetik a lemezt. Rögzítésre csak ezután kerül.

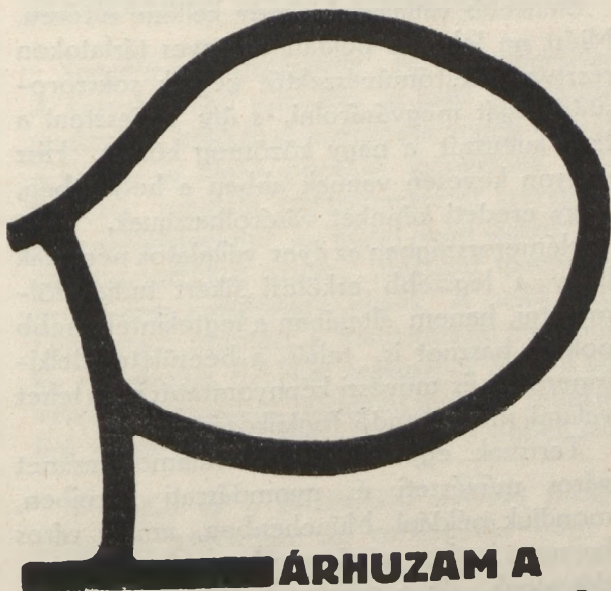
A fejlesztési munkafolyamat így elég komplikáltnak látszik, de valójában igen egyszerű, amennyiben a Lumière-gyár pontos receptjét adja minden a fejlesztéskor szükséges oldatnak, és az egyes processzusok idejét másodpernyi pontossággal szabja meg. Művészeti tartalom tehát nincs a színes fotografálásnak ebben a munkarészletében; mechanikus pontossággal, folyton az óra másodperc-mutatóját nézve kell dolgozunk. A dolog művészi fele mostanáig csak a beállításra szorítkozik, de a jövő e tekintetben is hozhat változásokat.

Rögzítés után színes diapozitív az eredmény, amelyről aztán egy különleges másoló eljárás segedelmével tetszés szerinti számban sokot síthatjuk a másolatokat. Ezek – ha ügyesen végezzük a dolgunkat – igen szépek, s a rajz finomsága, valamint a színek árnyalatai dolgában semmi esetre sem maradnak az egyéb

úton-módon készült színes ábrázolások mögött. Abszolút élethűséget természetesen nem lehetett még véle elérni, amint hogy a háromszínes nyomtatással sem tudják elérni azt.

A vetített diapozitívképek azonban annál természetesebbek, s ami valóban csodálatos: még a valódi fémszínek, mint az arany, ezüst s bronz is tisztán kiadódnak ilyenkor. Ez pedig egyéb eljárással – például kifestéssel – készült diapozitívekkel eddigelé lehetetlen volt.

A reprodukciós technikában természetesen nagy a színes fotografálás jelentősége, főleg azért, mert a színes fényképek apróbb részleteikben igazabbak és határozottabbak, mint a háromszín-nyomtatásos képek. Különösen hasznos Lumière-ék találmánya olyankor, amikor drága eredetik – például festmények, miniaturák, kódexek – reprodukálásáról van szó, amely eredeti műveket nem igen lehet a háromszínű lemezek készítésekor szükséges gyakori összehasonlítás miatt ide-oda cepelni, már csak a rongálódás veszélye miatt sem.

ÁRHUZAM A NÉMET NYOMDÁSZATTAL.

(1.) A nemzet kulturájának és haladásának fokmérője nem egyedül kereskedelmében és iparában rejlik, hanem a művészettel s tudományokkal való foglalkozásában, valamint az ezek iránt mutatkozó éber érdeklődésében is.

Ha végigtekintünk hazánk s a külföld műzeumain, valamint a nemzetközi képtárlatokon, jóleső érzés tölt el bennünket, valahányszor egy-egy magyar eredetű tárgy kerül a szemünk elé. Nem annyira nemzeti büszke-

ségből, mint inkább abból a helyes szempontból ítélve, hogy valahára mi is megsza-
badultunk félig-meddig ama bilincsektől, me-
lyek mind ez ideig fogva tartottak bennünket.

Ha a külföld nagyobb tárlatait szemléljük :
elég gyakran találunk a kiállító művészek ne-
vei közt magyar hangzásúakat is, s csak saj-
nálunk kell, hogy a képzőművészettel kap-
csolatos tipográfiai képnymtatás még nincs
olyan fokon Magyarországon, mint az óhaj-
tandó volna.

Ha a magyarországi nyomdákban előállít-
tott három- meg négy színnyomatok iránt ér-
deklődünk, szomorúan kell konstatálnunk, hogy
vajmi kevés a számuk és vajmi gyöngye a mi-
nőségük. A mulasztás itt első sorban a kiadó
vállalatokat terheli. Hiányzik belőlük a vállal-
kozó szellem, szűk a látókörük. Tudtommal a
Franklin-Társulaton és a Könyves Kálmánon
kívül nincs kiadó vállalatunk, mely ezt a sok-
szorosító ágat meghonosította volna a maga
üzletkörében.

Élénkebb vállalkozási kedv kellene e téren.
Miért ne lehetne például az egyes tárlatokon
résztvevő festőművészekről képeik sokszoro-
sítási jogát megvásárolni, s így terjeszteni a
szép kultuszát a nagy közönség között. Hisz
nagyon kevesen vannak abban a helyzetben,
hogy eredeti képeket vásárolhassanak.

Németországban az ilyes vállalatok nemcsak
hogy a legszebb erkölcsi sikert tudják föl-
mutatni, hanem általában a legtekintélyesebb
polgári hasznot is, tehát a becsületet, lelki-
ismeretes és művészi képnymtatás nem lehet
valami megvetendő foglalkozás.

Tartsunk egy kis szemlét valamely német
város művészeti és nyomdászati köreiben,
mondjuk például Münchenben, amely város
ha nem is éppen gócpontja a német nyom-
dászatnak, de a művészeti termékek repro-
dukálása terén mégis olyannyira jelentékeny,
hogy e tekintetben fölvetette a versenyt a nagy
és gazdag Amerikával is. Sok-sok millió mű-
lapot meg képes levelező-lapot készítenek itt
évente, s ezek egy része a tengerentúlra is
elkerült, úgy hogy az Egyesült Államoknak
már a múlt év május havában magas védő-
vámokkal kellett a tulajdon sokszorosító ipa-
rának védelmére kelnie. Nagy-Britanniából
pedig még mindig szép számú megrendelé-
sekkel vannak a müncheni nyomdák ellátva.

Bevezetem olvasóimat két jelentékenyebb
müncheni nyomdaműhelybe, hadd lássák az
ottani munkálkodásnak főbb mozzanatait.

Már a géptermekekbe belépve, bizonyos sa-
játóságos érzés fogja el az embert. Nem tud-
juk, mit tekintünk meg először. Ha a híres
Bruckmann részvénytársaság géptermeiben
vagyunk, úgy érezzük magunkat, mintha vala-
mely nagyobb méretű festő-műteremben
volnánk, ahol szemünk a sok kápráztató szín-
hatás miatt egyáltalán nem talál nyugovó-
pontot. A gépek festékező szerkezetei a leg-
különbözőbb színekben pompáznak tarka ösz-
szevisszaságban. A zárólemezeken már ottan
vannak a nyomtatásra váró kész formák, raj-
tuk szanaszéjjel a nyomtatásra kerülő képek
színskáláival, amelyek néhol már összetett
egésszé vannak egyesítve. Tovább haladva,
egyes helyeken azt látjuk, amint a kliséket a
legnagyobb pontossággal egyengetik, igazgat-
ják. Látjuk ismét a festékek összeegyeztetését,
keverését és a kövön való szíjjeldörzsölését.
Tovább jutva, szemtanui lehetünk a klisék
egyengetéshez való levonásának, valamint az
egyengetőlapul szolgáló kréta-relief készítésé-
nek. Végre látjuk, amint az azzal megbízott
szakemberek a nyomtatás alatt lévő képek
egyes színeit vizsgálgatják, összehasonlítgatva
azokat az eredeti festménnyel vagy rajzzal,
s csak a teljes kifogástalanság esetében adva
meg az engedélyt a nyomtathatásra.

Ez a nyomda most a kontinens legnagyobb
nyomdái között foglal helyet, pedig még csak
nem is régen — amikor alapítója egy kicsiny,
de lelkes csapat festőművésszel szövetkezve,
Karlsruhéból Münchenbe költözött — nagyon
is piciny kaliberű volt. Néhai főnöke kutató
szemekkel kereste a boldogulás útját, s kifor-
rott szépérzékével nekifeküdve a képzőművé-
szetek ismertetését célzó munkálkodásnak,
megvetette az alapját a ma már minden a
szépművészetekkel foglalkozó művelt ember-
nek asztalán található Kunst für Alle folyó-
iratnak, majd a Dekorative Kunstnak, s egyéb
ilyen irányú munkáknak is. A Bruckmann-féle
nyomdában ma több mint harminc gép ki-
zárólag a festmény-reprodukciók egy vagy
több színben való nyomtatásával van elfog-
lalva. Körülbelül tíz esztendeje meghonosít-
tották az intézetben a kemigráfiát, s azóta a
klisék túlnyomó része házilag készül.

A másik olyan nagyjobb szabású műintézet, amelyről dolgozatomban keretében szólni óhajtok, a Knorr és Hirth féle könyvnyomda, a Münchner Neueste Nachrichten című naponként kétszer megjelenő újságnak, valamint a Jugend című satirikus képes hetilapnak a kiadó nyomdája. Itt is a színes képek nyomtatása a fő dolog, de foglalkoznak játszókártyák könyvnyomdai uton való előállításával is. Hatalmas, a legmodernebbül berendezett és minden elképzelhető kényelemmel felszerelt újságpálotája van a vállalatnak.

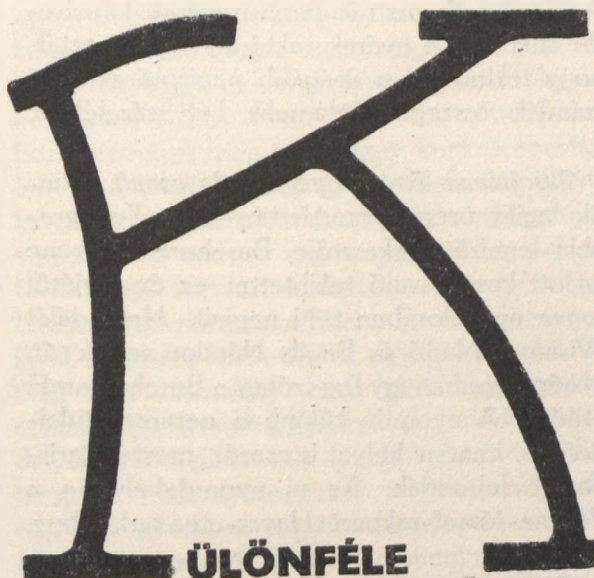
A Jugend képei egytől-egyig eredetiek, s a nyomtató gépmesterek sűrűn, sőt mondhatni állandóan érintkeznek a tervező művészekkel. Gyakran láthatunk ott neves művészeket, amint maguk kevergetik a festéket, s hasonlítgatják össze a tulajdon festményüknek a színskálájával. Hogy mennyire hasznára van ez az egymást megértő, közös munkálkodás mind a két félnek, talán fölösleges is külön fejtegetnünk.

Most pedig szíves engedelmükkel reátérek annak a taglalására: miért oly szegények és fejletlenek nálunk a viszonyok a reprodukáló nyomdászat terén.

Nem is kell valami éles kutató elmével megáldva lennünk, hogy megtaláljuk mindennek az okát. Hiányzik az érintkezés a művész meg a nyomdász között is: az bizonyos. De első sorban a nagy műintézetek vezetősege az oka a reprodukációs nyomdászat elmaradottságának, mert ők volnának hivatva arra, hogy e szép műfaj útját egyengessék. Ha csak kevés anyagi áldozatot is hoznának ebben az irányban, belátható időn belül dúsan kamatozó gyümölcsét szedhetnék előrelátásuknak és áldozatkészségüknek.

Művészen s munkásban hiányt nem szenvedünk, sőt különösen az előbbieket mind minőség, mind pedig mennyiség tekintetében még valamely nagyobb nemzetnek is méltán díszére válhatnának. Ami pedig illusztrációs gépmestereink gárdáját illeti: ebből is van elég képzett szakember. Csupán egy dologra kellene e szakértésüknek még törekedniük: arra, hogy elsajátítsák a Németországban követett egyengetési eljárást; mert bizony sok évi gyakorlati tapasztalataimnál fogva bátran mondhatom, hogy a németek egyengetési módjánál jobbat nem igen találhatunk. Volna

aztán még egy alapvető követelménye a reprodukációs nyomdászatnak való boldogulásnak, s ez az volna, hogy a két gépet ellátó rendszerről térjünk át az egygépesre. *Spiegel L.*

ÜLÖNFÉLE APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

Speciális szakfőügyelet az iparoktatásban.
A kereskedelmi miniszter az ipari szakoktatás gyakorlati irányának biztosítása végett és hogy a tanítás az illető iparágak igényeinek megfelelően, speciális szakfőügyeletet szervezett. A szakfőügyeletet az egyes ipari szakok szerint csoportokra osztva, praktikus iparosokra avagy más szakértőkre bízzák. A nekik szóló tájékoztató utasítást a minisztérium most adta ki. Az utasítás tizenhat szakaszból áll, s a növendékek rajzaiból, valamint műhelyi munkáiból rendezendő kiállításokról is bővebben szól.

A Globus és a Pénzügyi Nyomda fuziója.
Pénzügyi körökben azt rebesgetik, hogy a Globus Műintézet és Kiadó Vállalat R.-Társ. és a Pénzügyi és Irodai Felszerelések Műintézete R.-T. fuzionálnak. A Globus jó sok viharon ment már át. Pár év előtt ki is mondta a főszámolást, de ugyanakkor a Budapesti Bank reorganizálta, s azóta prosperál. Mostani alaptőkéje 675000 korona. A másik intézet 1907-ben alakult 250000 korona tőkével, a vidéki pénzügyintézeteknek bevonásával.

Papiroskartell. A számottevőbb magyar és osztrák papirosgyárak, melyek évenként négy-

ezer kocsirakomány papirost gyártanak, elhatározták, hogy közös eladási irodát létesítenek. Az osztrák termelést a »Papier-Union« fogja eladni, a magyar termelés értékesítésére pedig külön társaságot fognak alakítani. A magyar és osztrák papirosgyárak képviselői, illetőleg a gyárak raktárai is elhatározták, hogy tekintettel a drágább papirosárokra, a számlák összegét fölemelik két százalékkal.

Buschmann Ferenc nyugalomba vonult. Mindig agilis öreg nyomdászársunk, a Typographia legelső szerkesztője, Buschmann Ferenc hajlott korára való tekintettel ez év elejétől fogva nyugalomban tölti napjait. Nyomdáját Wisinger Manó és Bagits Nándor vették át, a cég azonban így fog szólni: Buschmann F. utódai. A nyomda különben nemcsak tulajdonost, hanem helyet is cserél, mert a Harisbazárt lebontják. Az új nyomdahelyiség a Ferenc-József-rakpart s Havas-utca sarkán lesz.

Az impresszionizmus története címen nagy-szabású tárlatra készülődnek a Művészházban. A világ összes impresszionista nagymestereit fogják bemutatni egészen a mai francia impresszionistákig. A kiállítás művészettörténetileg csoportosítva, három részre oszlik. Első lesz az ősök csoportja, s szerepelnek majdan benne egy-egy képpel: Graece, Velasquez, Goya, Daumier, Courbet, Millet, Froyon, Daubigny, Monticelli, Fantin-Latour s Manet (első korszakából). A második csoport címe: »Manet és köre«, s bemutatásra kerülnek e sorozatban: Manet (világos korszak), Puvlis de Chavannes, Monet, Lislej, Renoir, Bastien Lepage, Pissaro, Böcklin, Liebermann, Degas, Raffaelli és Carrière. A harmadik csoportban lesznek a neoimpresszionisták: Mayel Vuillard, Gauguin, Van Gogh, Puy, Bounard, Denise, Cézanne, Van Dönghen, Rouolt, Picasso és Matisse. — A magyarok ugyanilyen három műtörténeti csoportban helyeztetnek el. Az ősök csoportjába kerül Paál László, Munkácsy és Mészöly Géza. Mint utódok csatlakoznak ide Mednyánszky és Katona. A második csoportot a nagybányaiak és utódaik alkotják, még pedig: Szinnyei-Merse Pál, Hollósy Simon, Ferenczy, Réti, Thorma, Horthy Béla, Csók, Glatz, Fényes, Strobentz, Kosztolányi, Kann, Vaszary, Perlmutter, Magyar-Mann-

heimer, továbbá Nyilassy, Olgyay, Szlányi és Mihalik. A magyar neoimpresszionizmust pedig Iványi-Grünwald Béla, Rippl-Rónai József és Kernstock Károly képviselik. Ez a névsor azonban még csak gerince a tárlatnak, mert a bemutatásra váró anyag egyre szaporodik.

A Székesfővárosi Házi Nyomda megszervezése. Bárczy polgármester a főváros új vállalatának kívül a régieket is szervezni akarja, köztük a Házi Nyomdát is. E nyomda a főváros legrégibb intézménye. 1797-ben alapította meg Laszlovszky budai polgármester. Buda és Pest egyesítésekor a budai városi nyomdát is egyesítették a pestivel, és az egyesített nyomda már akkor ellátta valamennyi hivatal autográfiai munkáit. 1895-ben kiváló szakember, *Jauernik Nándor* került a nyomda élére, kinek javaslatára 1897-ben a könyvnyomdát is berendezte a város. A vállalkozás minden tekintetben bevált, s ma már mintaserű intézet, mely a város minden kő- és könyvnyomdai munkáját ellátja. Jauernik igazgató mellett az osztályvezetők Tiringer Károly, Skriván Pál, Köberling Ferenc és Klaudy József. A Házi Nyomda, melynek ma már százkilencvenhat főre rúg a személyzete, részt vett a párizsi s milánói kiállításokon, s mind a két helyen ki-tüntették. A nyomda történetét 1797-től mostanáig elég részletesen megírta Rhé Dezső.

A Mödliingi Gyorsajógyár budapesti fióktelepe körlevélben tudatja, hogy Róna József mérnök és Ádám Lajos művezetők vezetése alatt a telep az Akácfa-utca 13. szám alá helyeztetett át. Most már teljesen újból be lévén rendezve a telep, elfogadnak ott mindennemű javítást. Javítanak a telepen teljes gépeket, egyes részleteket s készítenek új géprészeket.

Korinek F. József szaktársunk, a budapesti Pátia-nyomda volt főművezetője, majd a prágai Unie-nyomda igazgatója, január 1-én technikai igazgatóképpen belépett az ugyan-csak prágai Edv. Beaufort-féle nyomdába.

A módosított nyomtatványtarifa életbeléptetése. A Budapesti Grafikai és Rokon Iparosok Főnökegyesületének nyomdászati szakosztálya által revideált, s a gyakorlati tapasztalatok s kívánalmaknak megfelelően módosított normális

nyomatványtarifa február hó 1-én hatályba lépett. E tarifa intézkedéseinek végrehajtására és a gyakorlati életben előfordulható nehézségek elhárítására több oly üdvös intézményt létesített a Főnökegyesület, amely mind arra irányul, hogy tagjainak érdekei minden irányban megvédessenek. Ez intézmények között legfontosabb a tarifa-szakiroda megalapítása, melynek hivatása, hogy a könyvnyomdatulajdonosok szolgálatára legyen a vitás szakügyek teljesen megbízható elintézésében. Ez a tarifa-hivatal már meg is kezdte működését, még pedig jeles szakíró társunk, *Löwy Salamon* vezetésével, kinek agilitása és kiváló szaktudása minden irányban garantálja e nagyon fontos hivatalnak megfelelő működését. Igen jó szolgálatot tevő intézményt létesített a Budapesti Grafikai és Rokon Iparosok Főnökegyesülete azzal is, hogy a nagyszámú tagjaival való állandó és szoros érintkezés fentarthatására hivatalos lapot ad ki egy szerkesztő bizottság közreműködése és *Kertész Árpád* felelős szerkesztése mellett. Ez a lap szombatonként jelenik meg, s közli mindazokat az értesítéseket, melyeket az egyesület választmánya a tagok tudomására juttatni kíván.

Schopp János szaktársunkat, a bécsi Scholz-féle betűöntőde korábban való magyarországi képviselőjét, a kultuszminisztérium az egyetemi nyomdához művezetőnek nevezte ki. *Schopp* szaktársunk, kit ebbeli kitüntetéséért szívből üdvözlünk, már el is foglalta állását.

A *Társadalomtudományok Szabad Iskolája* most adta ki a február 15-ikén megkezdődő második félévi programját. A tanfolyamok, illetőleg előadási sorozatok között kettőt olyat találunk, melyek félig-meddig szakirányú kurzusoknak is beválnak. Ezek: *Pengyel Géza* előadási sorozata a modern grafikáról, és *Medgyasszay Istváné* a magyar építőművészetéről. A Szabad Iskola leszállított tandíja ama szervezett munkások részére, akik csak erre a félévre iratkoznak be, 5 korona. Beiratási díj 1'50 korona. Beiratkozhatni a szakegyesületben.

Az orosz könyvnyomtatás mostani állapota meglehetősen vigasztalan, amit jó részben már magának a lakosságnak társadalmi viszonyai okoznak. Az ország rengeteg kiterjedésű, de

a lakossága gyér, s e mellett igen soknyelvű. Nem kevesebb mint száznegyven az orosz birodalomban lakó nemzetiségek száma, és ezek kulturája meg nemzeti önérzetének foka arányában fejlődött vagy maradt embriójában egyes vidékeken a könyvnyomtatás. Egyébként a cenzura meg a rendőrség is gondoskodik arról, hogy az orosz könyvnyomtatóknak ne legyen rózsás a helyzetük. Ha mindehhez hozzászámítjuk még azt a nagy konkurrenciát, amely a százféle hatósági nyomda képében károsítja az orosz nyomdászt (külön nyomdája van ugyanis minden egyes minisztériumnak s tartományi kormányzóságnak, s vannak ezenkívül fegyházi, kolostori és egyéb nyomdák is elég szép számmal): nem igen irigyelhetjük ottani pályatársaink helyzetét. A fejlődés akadályai közt legjelentékenyebbül azt vehetjük, hogy az orosz nyomdászok jó háromnegyed részének általában nagyon alacsony a műveltsége. A nyomtatók jó része a nevet sem tudja leírni, a szedők pedig éppen csak úgy ahogy olvasni tudnak. Munkáltatóknak, nyomdai munkásoknak ez a műveletlen osztálya rendszerint rabja az alkoholizmusnak is, és egész eszmeköre a boros üveg meg pálinkás butykos körül mozog. Ha az oroszországi nyomdákat sorra járjuk: alig hallanánk egyéb társalgási témát, mint annak vitatását, hogy ki, mikor s mennyire volt berúgva. Az alkoholgőz pedig ellensége minden életrevaló szakkulturális mozgalomnak. Éppen ezért egyelőre meglehetősen sikertelen amaz orosz szaktársaink munkálkodása, akik a Nyugat példáján fölbuzdulva, az orosz nyomdászság életcecéjét az alkoholról a szakbeli és általános önművelődés felé igyekeznek terelni. Szaklapjuk kettő is van az oroszoknak: a *Vjesznik Pecsatnova Djela* és az *Izkusztvo i Pecsatnoje Djelo*. Az utóbbit a kijevei könyvipari iskola adja ki, s mint ilyen, a szakművészettel is behatóan foglalkozik. Az előbbi főképpen a principálisok érdekeiért kardoskodik, s most is egy országos kongresszus összehívása érdekében agitál. Hogy ezt sikerül-e dűlőre vinni: az orosz principálisok zömének műveletlensége miatt nagyon kétes. Az orosz sajtó állapotáról is szólván, egy kis statisztikát mutatunk be: A legutóbbi három esztendő alatt összesen 1259 lapszerkesztő ellen indítottak sajtóügyi bűnvádi eljárást, és

közülök 462-t el is ítélték nehéz börtönre. A bíróságok 264, az adminisztratív hatóságok pedig 812 időszakonként megjelenő sajtó-termékeknek tiltották be a megjelenését. 1909-ben 182 esetben összesen 87375 rubelnyi pénzbüntetést fizettek az újságokkal; ebből pusztán Pétervárra jut 39 eset 29900 rubelnyi pénzbírsággal. Moszkva városában 15 volt a bírságotlások száma, összesen 10500 rubellel.

A Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségének titkári hivatala Budapesten. Életrevaló eszmét pendített meg a vidéki főnökök hivatalos közlönye, a Nyomdaipar Magyarországon. Arról van szó, hogy a vidéki principálisok központi titkárságot állítsanak föl a fővárosban. Hoffmann Sándor debreceni könyvnyomtató-mester így körvonalozza ez intézmény rendeltetését: »Az árszabály-revizió, a hathatósabb szervezkedés és a nyomtatványárjegyzék előkészítése, tárgyalása: oly munkák, melyek egy egész embert kívánnak, aki kizárólag a vidéki nyomdatulajdonosok érdekeinek előmozdításával foglalkozik, annyival is inkább, mert vezetőink nincsenek abban a kellemes helyzetben, hogy idejüket e három legfontosabb, és még sok más megoldásra váró föladatnak szentelhessék. Vezető férfiainknak nem is a közvetlen alapmunka képezné föladatát, mint inkább helyes útbaigazítás, a teljesített munka fölülbírálása, kiigazítása. A központi titkárságnak nagy hasznát veszik vidéki kartársaink, mert először Budapesten székel a munkások szervező bizottsága is, mellyel szemben a közvetítést végezhetjük; másodsor a központból lehet a vidéket mindenről a legjobban informálni; harmadsor, mert szükséges, hogy szövetségünk a budapesti nyomdatulajdonosokkal elvi kérdésekben párhuzamosan járjon el; negyedsor, mert nyomtatványárjegyzékünknek csakis egy állandó szakember tud érvényt szerezni; ötödsor, mert központi titkárunkat megbízhatjuk a képviselőletünkkel Budapesten, az minden ügyünkben csekély díjazásért eljárhat, az részünkre munkát, hirdetésekét vállalhatna, az helyettünk megcsinálhatja a kalkulációkat.« A lap szerkesztősége mindehhez egyebek közt a következőket fűzi: »A titkári hivatalt a vidéki nyomdatulajdonosok budapesti otthonának képzeljük, ahol egymásnak alkalom adtán találkozást ad-

hatunk, szakmánkkal kapcsolatos kérdéseket tisztázhatunk, helyzetünk mikénti alakulásáról tájékozódhatunk, panaszainkat leadhatjuk, árak iránt érdeklődhetünk, fölvilágosítva leszünk, tanulhatunk, okulhatunk. A titkár személye tekintetében esetleg pályázat útján is bizonyára elismert, jó szaktekintélyt nyerhetünk. Lehet-e nemesebb célja a vidéki nyomdatulajdonosok vezető férfiainak, mint hogy a szétszórt vidéki nyomdatulajdonosoknak, akik oly gyakran járnak Budapestre s igazi támogatóra, jóakaróra nem találnak: itt egy barátságos otthon teremtse? De megtaláljuk-e mi ezt Szegeden?« — A titkárság költségeit olyan módon vélik fődözhetőnek, hogy az egyes nyomdatulajdonosok tehetségük arányában bizonyos évi összeget adnak e célra.

Új grafikai kiállítás a Szépművészeti Múzeumban. Mult hónap vége felé nyílt meg az a — szám szerint huszadik — grafikai kiállítás, amelyet modern francia mesterek műveiből állított össze Térey Gábor dr. Ez a kiállítás a maga majdnem kétszáz műlapjával áttekinthető és jellemző képét adja a modern francia grafikának. Gyönyörű és tanulságos ez a kiállítás. Láthatjuk sokféle technikának az eredetét, melyet átvett és átídomított később a német, a skandináv, az olasz meg a magyar grafika; látjuk a rézkarcolás, a fametszés, a litográfia átalakulásait magában Franciaországban, Bracquemondtól meg Méryontól kezdve a legujabb neoimpresszionistákig, a színes rézkarcokat, a japán hatást, a nagy modernnek: Besnard, Pissaro, Gauguin, Charpentier, Meunier, Willette grafikáját csupa elsőrendű, karakterisztikus munkában. A régebbiek közül bájosak Lepère Auguste eleven s finom zsánerei. Millet huszonegy grafikus műve közül kettő van a kiállításon; az egyikben, a »Gyapjúfésülés«-ben benne van a művész egész ereje és egyénisége. Legros Alphonse rézkarcai közül gyönyörű a »Zivatar« és az erővel teljes »Fadöntés«. Színtónusban és rajzban érdekesek ugyan, de talán nagyon is pongyolák Raffaelli lapjai; Hellen gyönyörű, nyugodt vonalakkal karcolt leányfeje csupa élet és kifejezés, úgyszintén a még ott kiállított másik rézkarc is a tárlat legremekebb lapjai közé tartozik; érdekes és ritka a Rops tájképe, igen finom »Mater dolorosa«-ja.

Puvis de Chavannes komoly nyugodtsága után következik a színes, fantasztikus japán iskola: Rachou, Roche, Houard. Manetnak három rézkarca vagy on kiállítva; a Pissaro testvérek között legtipikusabb Camille rajza: a »Füüdő nők«. Gauguin tizennégy tasmániai felesége közül köre rajzolta Manau Tupapau asszony-ságot. Ebben a csoportban még föl kell említenünk Carrière Eugène két nagyszerű tanulmányfejét, Charpentiernek bájos »Hegedűlő leány«-át, Meuniernek egyik »Munkás«-át és Vialának sötét, sejtelmes kompozíciójában megkapó, remek allegóriáját, az »Élet«-et.

Ujabb gyorsan stereotípáló gép. A Citoplate-nek meg az Autoplate-nek most versenytársa támadt a Vogtländische Maschinenfabrik által Plauenben gyártott *Rotoplate* képében. S úgy látszik, ez a lemezeket öntő gép diadalmasan állja meg majd helyét elődeivel szemben, mert – normális formátumot föltételezve – percenként két darab, nyomtatásra teljesen kész lemezt képes előállítani, ami pedig az eddigi eredményekhez viszonyítva, szinte hihetetlen gyorsaságot jelent. A gyorsaság eme fokozásán kívül van azonban egyéb számottevő előnye is a Rotoplatenek; így például jelentékenyen olcsóbb az Autoplatenél, ami annak tulajdonítható, hogy a Rotoplate építési módját sokkal egyszerűbben oldották meg, mint a versenytársaiét. Az egyszerű szerkezet természetesen a kezelés könnyítésére is szolgál. Maga a munkamenet is igen egyszerű. A matricát beleteszik a gépbe, és az ezzel kapcsolatos elektromos érintő-apparátust becsukják. A lemez megöntése, kivájása s megfúrása, a csingának levágása, valamint a már teljesen kész lemezek a gépből való kikerülése: mindez teljesen automatikusan történik és a gép körül alkalmazott munkásnak nincs is más dolga, mint hogy a Rotoplate által kiadott lemezeket onnét elvegye és a rotációs gép lemezes hengerére erősítse. Fontos dolog különben még az is, hogy a Rotoplate nagyon kicsiny helyet foglal el, jóval kisebbet, mint bármiféle egyéb stereotípiái berendezkedés. Már pedig tudvalevő, hogy az újságüzemekben általában nincsenek bővében a térnek, lévén ezek rendszeren a nagy városok középpontján. Ami végül a fűtőanyagbéli fogyasztás minimális voltát illeti, e tekintet-

ben sem marad a Rototype a versenytársai mögött. – Az elősorolt előnyök a praktikus-ság szempontjából oly súlyosan esnek a latba, hogy máris biztosítva látjuk ez új lemezöntő gépnek az újságnyomdákban való elterjedését.

Egyszerűségében is remek, kitűnő izlésű borítékban látott napvilágot a *Magyar Iparművészet* első száma. Kész példája ez a boríték annak, hogy pusztán betűkkel, s csak igen kevés meg egyszerű dísz hozzáadásával is lehet igazán művészi alkotni. A mostani borítékon kifejezésre jut a természetes tipográfiai stílus egész erőteljessége, hogy úgy mondjuk: férfiasága. De belül is csak előnyösen változott meg a lap: a kolumnák egyszerűbbekké és nyugodtabb hatásúakká lettek. A tartalom a régi jó; pompás kis értekezések, a jól illusztráló képek egész seregével. A tartalmas rovatok az iparművészet újabb mozgalmairól számolnak be. A *Fittler Kamill* s *Syörgyi Kálmán* által szerkesztett pompás folyóirat az Országos Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak évi tíz korona tagsági díj fejében illetményként jár; az előfizetési díja ugyanannyi.

A glicerín áremelkedése hihetetlen arányokat öltött. Ma már még egyszer akkora az ára, mint volt most egy esztendeje. Ez az áremelkedés azonban a nyomdászt is érdekli, mert mint köztudomású: a festékező hengerek java részben glicerínből meg zselatinból állanak. A glicerín drágulásának okául azt mondják, hogy igen nagy mennyiségben használják föl nitroglicerín gyártására, amire viszont Amerikában, a panamai földszoros robbantási munkálatainál van nagy mennyiségben szükség.

Gutenberg sírja. A következő kis közlemény járta be mostanában a német szaklapokat: Általánosan azt hitték mindez ideig, hogy a könyvnyomtatás föltalálóját a mainzi franciskánus-kolostornak templomában temették el. E kolostor romjai máig is megvannak, de a nagymesterünk sírja után néhány esztendővel ezelőtt ott végzett kutatások eredménytelenek maradtak. Az újabb kutatások eredményei szerint azonban nem is Mainzban halt meg Gutenberg, hanem Eltvilében, hol élte fogytáig tartózkodott. Itt már 1465-ben megvolt Bechtermünzének, Gutenberg egyik tanítvá-

nyának a nyomdája, s valószínű, hogy a nagy föltaláló öregségére segédkezett a tanítványának, sőt tán csöndes társa is lehetett neki.

A Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság f. hó 15-ikén tartotta negyvenkettedik évi közgyűlését lovag Falk Zsigmond m. kir. udvari tanácsos elnöklete alatt. Az előterjesztett mérleg szerint a tiszta nyereség 104551'82 korona. Ebből levonva a részvényesek számára hat százalék kamatot, az igazgatóság, főlügyelő bizottság jutalékát s a tartalék-alap dotálását: rendelkezésre áll 62109'08 korona; ez összegből négyszáznegyvenegy részvény után százszáz korona fizettetik ki fölülosztalékképpen (vagyis összesen 44100 korona), a fenmaradó 18009'08 korona pedig a jövő év számlájára vitetik át. Így az 1909. évre minden ezerkoronás részvény után kamat- s fölülosztalékként 160 korona jut (tizenhat százalék). A közgyűlés az igazgatóságnak és főlügyelő bizottságnak megadta a fölmentvényt, az elnökigazgatónak ügybuzgó és szakavatott munkálkodásáért köszönetet mondott; azután megválasztották az új igazgatóságot és főlügyelő bizottságot, végül az alapszabályok némely elavult rendelkezéseit módosították az újabb viszonyokhoz képest.

Az Első Magyar Betüöntöde Részvénytársaság folyó hó 10-ikén tartotta éves közgyűlését lovag Falk Zsigmond m. kir. udvari tanácsos elnöklete alatt. A mérleg szerint az 1909. évi tiszta nyereség 73314'12 korona; ez összegből levonásba jött a tartalékalap dotálására és az igazgatóság jutalékára 14505'02 korona, rendelkezésre áll tehát 58809'10 korona; a közgyűlés ebből 54000 koronát kilenc-százalékos osztalékképpen kiutalt a részvényeseknek, a többi átvitte a jövő év számlájára. Ezután a fölmentvényt megadta az igazgatóságnak és a főlügyelő bizottságnak, az utóbbit pedig egy esztendőre újra megválasztotta.

A Hungária-nyomda személyzete február 20-ikán ünnepelte derék öreg szaktársának, *Tschutschegg Vincének* ötven-esztendőös könyvnyomtatói jubileumát. Az ott elhangzott sok jó kívánsághoz mi is tiszta szívből csatoljuk a magunkét. — A jubiláns 1847 április 7-ikén született a stájerországi Heilige Dreifaltigkeit

községben. Az iskoláit Cilliben járta, 1860 február 11-ikén a gráci Tanzer-nyomdába került öt évre inasnak. Fölszabadulása után egy darabig Ausztriában utazgatott, majd a bécsi »Vorwärts!« ajánló levelével az Arader Zeitungnál vállalt kondíciót. Három hó múlva Temesváron találjuk, majd Budapestre, innét Bécsbe került. 1872 március 15-ikén a hirdetések tördelőjeképpen belépett a Neues Pester Journalhoz, mely akkoriban a Bendiner és Grünwald cégnél készült. Mint ilyen május haváig működött, majd pedig a politikai rovat tördelője lett. 1873 július havában az Ungarischer Lloydhoz kerül, ahol felelős vezetői minőségben 1874 végéig működött. Amikor a lap a Hornyánszky-féle nyomdába került, oda már nem követte, mert a lapot bizonyos pénzben akarták előállítani. 1875 márc. 15-én a Neues Pester Journal tördelője lett, mely működési körét Bendiner Lipóttól vette át, aki a nyomda eladása folytán a lapvállalat üzletvezetője lett. 1875 októberében indult meg a Politisches Volksblatt, melynek tördelését szintén ő látta el s látja el még ma is. Az összesség javát célzó munkából is mindig jól kivette Tschutschegg a maga részét. Az 1868-iki gráci bérmozgalom idején tagja volt az árszabálybizottságnak, úgyszintén az 1870. és 1872. évi budapesti mozgalmak árszabálybizottságának is. Az 1873-iki német ujság-szedői bérmozgalmak idején elnöke volt a tárgyaló bizottságnak, melynek sikerült keresztülvinnie az alfabétikus számítást. Az 1885-iki budapesti nagy bérmozgalomban mint az árszabálybizottság pénztárosa szerzett elismerésre méltó érdemeket. Temesváron rövid ideig tartózkodott, de ez éppen elég volt neki arra, hogy néhány lelkes szaktársával önképző egyesületet alapítson, melynek aztán első jegyzője is lőn. Hosszú ideig szerkesztőbizottsági tagja volt a Typographiának, valamint pénztárosa akkori Önképző Egyesületünknek; majd hosszabb ideig alelnöki tisztelet viselt a Hírlapszedők Körénél. A könyvnyomtatók társadalmi irányú mozgalmaitól 1888 körül vonult vissza, visszavonulása után egy ideig még a szakirodalom terén fejtve ki elismerésre méltó munkálkodást. Tizenhat évvel ezelőtt a lipesei Richard Härtel könyvkiadó útján »Die Zeitungsarbeit« című könyvecskéje látott napvilágot, mely munkájában az ujság-

készítés módja körül szerzett gyakorlati tapasztalatait adta közre. Ez a munkája szerkesztőnk fordításában magyarul is megjelent, még pedig a Magyar Nyomdászat 1893 s 1894-iki évfolyamában. Ugyanott jelent meg egy »Munkabeosztás és ellenőrzés« című másik cikksorozata is, mely szintén a hírlapesinálás körébe tartozó főbb kérdésekkel foglalkozik.

ZAK- BIZOTTSÁGI ÉRTEŚITÉSEK.

Egy »Ismeretlen nevű« kolléga egész határ nyomtatványt küldött be hozzánk elbírálás végett. Nem ismerjük az illetőt, s még kondíciójának helyét sem tudjuk megállapítani; nyomtatványai több városban készültek, s határozottan megállapítható, hogy egyetlen kéz munkája. A túlnyomó részt levélpapirosból álló gyűjtemény elég ügyes szedőre vall, aki taposott utakon jár, de tapasztalatait helyesen is alkalmazza. Sok levélpapiroson látunk ismerős motivumokat, de helyesen, indokoltan és logikusan alkalmazta a másutt látott részleteket az ő tervezetéhez, illetve az illető nyomtatvány szövegéhez. Nagy kár, hogy nem keresi az egyszerűséget, hanem nyolcadpetites vonalokból egész labirintusokat épít, egy fővárosi akciden-szedő nyomdokain járva. Nem akarjuk kedvét szegni buzgó munkálkodásának, és csupán arra figyelmeztetjük, hogy a sok lénia nem teszi széppé a nyomtatványt, sőt idegesíti a nézőt a sok zeg-zúg, csűrészavarás, s nagyon helytelen dolog, hogy a lénias dísz nagyon sűrűn az alapnyomatba

véselt vonallal folytatja. Ajánljuk figyelmébe a most országszerte uralomra kerülő végtelen egyszerű léniadíszítési módokat. Egyszerű és izléses: ezzel le van írva a »modern« nyomtatvány. Az ambiciózus ismeretlen kolléga írásában magát a »művészi vonaladíszítés« rajongójának nevezi. Nagyon kérjük, ne rajongjon annyira oly irányért, mely lehet egy ember sajátos és csöpp izlésre sem valló egyéni stílusa, de amely iránynak esztétikai, praktikusági és főleg üzleti szempontokból nincs és nem is lesz létjogosultsága. A nyomtatványok színezése egytől-egyig édeskés, mézeskalácsos.

***

Szabbizottságunknak a Grafikai Szemle mellékleteire vonatkozó amaz intézkedését, hogy azok előzőleg bemutattassanak: egyes kollégák rosszakaratúlag félremagyarázzák.

Lehetetlen állapotnak mondják azt, hogy a mellékletnek szánt munkát nyomtatás előtt beküldjék, hogy azon a bizottság javításokat eszközöljön és ezek után a mellékletpályázat eldöntésekor újabb bírálatot mondjon. Röviden: összeférhetetlenséget képez az, hogy ily módon a szabbizottság úgyszólván a saját munkáját bírálja meg.

Egyesek viszont – valószínűleg univerzális tudású mesterszedőknek tartván önmagukat – nem hajlandók munkájukat előzőleg megbíráltatni és az esetleges változtatásokat végrehajtani.

Mindazok, akik így gondolkodnak: nagyon, de nagyon tévednek, ha azt hiszik, hogy ez tényleg úgy van, ahogy ők azt elképzelik.

Mikor a szabbizottság fenti határozatát meghozta, az a cél lebegett előtte, hogy lapunkat és olvasóit a minden kritikán aluli mellékletektől megkímélje. Addig, míg a pályázatra beküldött mellékleteket el kellett fogadni és közölni – bár volt eset, hogy még akkor is visszavetettünk egyes munkákat – bizony, oly mellékleteket láttunk, amilyenek semmiképp sem váltak lapunk díszére, és nem is voltak olyanok, amikről – mint negatív példákról – tanulni lehetett volna. Szó sincs róla: lehet negatív példákról is tanulni, de ami absolute rossz, pocsék munka, arról bizony a legkíméletőbb bírálat dacára sem igen lehet okulást szerezni.

Teljesen jogos, hogy a mellékletek előzetes

bemutatását megköveteljük. Azért is, mert a mellékletek papirosát, nyomtatását megfizetjük, még pedig alaposan. Nos tehát, miért legyen a Kőr amúgy is túlterhelt pénztára annak kitéve, hogy instruktív értékkel nem bíró mellékletekért horribilis összegeket kelljen kifizetni.

E tekintetben igazolva is vagyunk! Több – szám szerint négy – nyomtatványt küldtek be hozzánk előzetes bírálatra, s ezek szedése kritikán aluli, de a papiros finom és drága volt. Tegyük föl, hogy e nyomtatványokat – a szakbizottság ismert intézkedése híján – tényleg továbbnyomtatják s mellékelik a Grafikai Szemléhez: ebből csak a Kőr károsodott volna anyagilag és erkölcsileg egyaránt.

Ami a változtatásokat illeti, kijelenthetem, hogy eddig ilyet nem követeltünk, s nem is követelünk, mert tudjuk, hogy egy-egy korrektúrán nem lehet annyit javítani, hogy az abszolúte jóvá legyen. Nem kívánunk javítást olyan munkáknál, melyeknek szedői elismert mesterszedők; ezek munkájuk hibáiért maguk felelősek. Csak nem gondolják azok az urak, hogy a szakbizottság, valamelyes javítást eszközölvén munkájukon, annak esetleges hibáiért felelős lesz?!

Wankó Vilmos.

OZSIK I. PÉNZTÁROSI JELENTÉSE.

Az elmúlt év pénzügyileg valamivel kedvezőbb volt ugyan, mint az 1908-iki, amennyiben 1411'29 korona vagyonszaporulatot mutathatunk ki, ez azonban – sajna – csak átmeneti állapot, mivel az 1910-iki Évkönyv kiadásai majdnem az utolsó fillérig igénybe veszik a Kőr készpénz-vagyonát. Igaz, hogy az Évkönyvet a jelen viszonyok kö-

zött megszüntetni nem lehet, de mégis keresni kell valamilyen módot, hogy ezt a horribilis kiadást némileg csökkentjük. Hiszem és remélem, hogy ezidei közgyűlésünk meg is fogja azt találni.

Ez alkalommal egy kis százalékos statisztikával illusztrálni óhajtom, hogyan oszlanak meg a Kőr kiadásai, melyből mindenki világosan láthatja, hogy tagjaink igényeinek kielégítése érdekében – helyes s célszerű gazdálkodással – a legmesszebb menő áldozatokat hozzuk.

1909-ben a tagdíjbevételek 38 százalékát vette igénybe az Évkönyv, 32 százalékát a Grafikai Szemle, 13 százalékát a helybeli s vidéki szaktanfolyamok, 10 százalékát a körhelyiség és annak karbantartása, 5 százalékát tiszteletdíjak és adományok, 5 százalékát lapok, nyomtatványok s adminisztráció, míg a körestélyek – bár ezek is egyik erős oszlopát képezik Kőrünknek – a tagdíjbevételeknek mindössze 1 százalékát igényelték. Ebből a kis statisztikából konstatálható, hogy tagjaink befizetett illetékeiknek 99 százalékát visszakapják és csak az egyéb bevételek révén kikerülő 5 százalékot fordítjuk kezelési, illetőleg személyi kiadásokra.

A kiadási tételeket következőkben részletezem: A szaktanfolyami célokra kiadott 1300'26 koronából 1000 koronát az Iparművészeti Iskola pénztárába szolgáltatunk be az általa főtartott Nyomdászati Tanműhely segítségére, míg 300'26 koronát a vidéki kiállítások, főlolvasások meg szaktanfolyamok igényeltek. – A Kőr estélyeire tavaly 1755'68 koronát költöttünk ugyan, de e címen 1666'80 korona bevételünk is volt, úgy hogy az öt nagy estélyünk mindössze 88'88 koronájába került a Kőrnek. Tiszteletdíj következőknek jutott: pénztáros 340'50, titkár 56'75, leltárosok 56'75, pénzeszedők 70.—, ujévi ajándékok (házmester, levélhordók, lapkihordók) 17'60 korona. A többi kiadási tétel nem szorul bővebb magyarázatra.

Az 1909-iki Évkönyv zárómérlege a következő: Bevétel a hirdetésekéből 634'50 korona, 138 előfizetett példány három koronájával 414 korona és 5 példány négy, 115 példány két koronájával 150 korona, tiszteletpéldányokért 14 korona; összesen 1312'50 korona. – Kiadás: nyomda és papiros 2062'42, könyvkötő 1449'45, műmellékletekre 847'21, pályadíjakra 299'50, szerkesztői tiszteletdíj 150, klisékre 57'56 (a többi hirdetési ellenszámlára), portó és expedíció 242'78, összesen 5108'92 korona.

Az 1908-iki Grafikai Szemle bevétele volt előfizetőktől és egyes számokért 136'04, hirdetésekéből 1604'50 korona. Kiadás: nyomdai számlák 2792'99, szerkesztőségi tiszteletdíjak 451'75, cinkografusnak 57'50 (a többi hirdetési ellenszámlára), kisebb kiadások 57'95, műmellékletekre 1631'71 összesen 4991'90 korona.

Tagdíjbevételeink az idén is némi emelkedést mutatnak (1908-hoz képest 330'20 koronával több ez a bevétel). A vidék 3064'20 koronával szerepel. A fővárosi nyomdák között a Franklin-Társulat dominál 913'80 koronával, míg a többi nagyobb nyomdában majdnem kivétel nélkül visszaesést kell tapasztalunk. A Pesti Könyvnyomda például 369'80 koronával szerepel (144'40 koronával kevesebb mint 1908-ban); utána mindjárt a Stephaneum következik 282 koronával (166'80 koronával több mint az előző évben); a Székesfővárosi Házi Nyomda 242'40, a Világosság 238'80, az Athenaeum 235'80, a Pallas 235'20 koronával szerepel a bevételek között.

Vidéki tagsoportjaink között Temesvár vezet 259'80 koronával; utána következnek: Győr 213, Pécs 175'80, Debrecen 163'20, Kolozsvár 159, Nagybecskerek 150'60, Szabadka 138'60, Kassa 117'60, Sopron 112'80 koronával, mint olyan városok, ahol a tagdíjbevétel a száz koronát meghaladta.

Lévén a tagdíjbevétel emelkedése a lelkes s buzgó házi

pénztárosok érdeme, valamint a csökkenés is a házi pénztárosok nemtörődőmségének tulajdonítható első sorban: kérem őket e helyen is, szíveskedjenek a Kőr érdekeit mindenkor buzgón és lelkiismeretesen szolgálni, hogy mentől többet áldozhassunk tagjaink szakbeli fejlődése érdekében.

Miután számadásaimat a kiküldött számvizsgáló bizottság is átrevideálta és rendben levőnek találta, kérem a t. közgyűlést, szíveskedjék részemre a fölmentvényt megadni.

Bozsik István, pénztáros.

IVATALOS SZAKKÖRI KÖZLEMÉNYEK.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1910. évi március hó 20-án d. e. 10. határozatképtelenség esetében április 1-én (pénteken) este fél 8 óraker a saját helyiségében (Budapest VIII, Sándor-tér 4. szám alatt, a Gutenberg-Otthon épületében) tartja meg rendes évi közgyűlését, melyre a Kőr tagjait tisztelettel meghívja a választmány. A napi rend a következő: 1. titkári jelentés a Kőr működéséről; 2. pénztáros jelentése a Kőr pénzügyeiről; 3. leltárosi jelentés; 4. három számvizsgáló választása; 5. két jegyző-könyvhitelstfő választása; 6. szavazatszedő bizottság választása; 7. tisztviselők s a választmány újjáválasztása; 8. indítványok. — Alapszabályaink értelmében a közgyűlés határozatképtelenségéhez a tagok egyharmadának jelenléte szükséges. Kérjük a Kőr t. tagjait, hogy a közgyűlésen minél nagyobb számban jelenjenek meg. Az alapszabályok 13. szakasza értelmében indítványok a közgyűlés előtt nyolc nappal nyújtandók be a választmányhoz; e szabály alól csakis oly sürgős természetű indítvány képezhet kivételt, melynek sürgősségét a közgyűlés elismeri.

Körhelyiségünk a Gutenberg-Otthonban van (bejárat az épület bérkocsis-utcai részén). A körhelyiség nyitva van: vasárnaponként délelőtt 9 órától 1-ig. Olvasó-terem, billard, dominó, bel- és külföldi szaklapok, valamint szépirodalmi folyóiratok állanak itt a Szakkör tagjainak rendelkezésére.

A Szakkör január 13-iki házi estélyén Klein Ferenc könyvkötő-mester 5 koronával váltotta meg tiszteletjegyét. Ugyanekkor Gámán Gyula 1 koronát fizetett fölül. Fogadják a vighalmi bizottság köszönetét.

A Nemzeti Színházba és Vígszínházba, nemkülönbön a Royal-Orfeumba és az Uránia-színházba mintegy húsz-

huszonöt százalékkal mérsékelt jegyekre jogosító utalványok kaphatók Bozsik István pénztárosnál (Budapest VIII, Sándor-tér 4. sz., III. emelet 5, Gutenberg-Otthon), valamint a Hungária-fürdőbe szóló jegyutalványok is. Az utalványok ára a színházakba darabonként négy, a fürdőbe két fillér.

Jegyzőkönyv a Könyvnyomdászok Szakköre választmányára által a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-ik évi kötetében megjelenendő mellékletek elbírálására kiküldött bizottság 1910. évi február hó 6-ikán tartott üléséről:

Jelen vannak: Wanko Vilmos, Burghheim Károly, Busay Balázs, Faltusz Ede, Goldberger Ármán, Jánosi Péter, Sárlos Lajos, Schornstein Jakab, Steinherz Miklós és Szauer Adolf.

Wanko Vilmos üdvözli a megjelenteket s kéri a bizottságot, hogy miután a meghívott alelnökök akadályozva vannak a megjelenésben, az ülés vezetésére elnököt válasszon.

Elnöknek Sárlos Lajos választott meg, aki megköszönvén a bizalmat, jelenti, hogy a bizottság első ízben összehívott ülése határozatképtelenség miatt nem volt megtartható, de a megjelentek megbízták Wanko Vilmost, hogy a bírálat megkönnyítése céljából előadói jelentést készítsen. Kéri e jelentés fölolvását.

Wanko Vilmos fölolvassa jelentését meg javaslatát is, melyek fölött beható vita indul meg.

A vita folyamán Szauer Adolf az előadói jelentésnek a Kuncz-féle mellékletre vonatkozó része megdöntését kéri. A bizottság az előadó jelentését nyolc szóval egy ellen, változatlanul elfogadja.

A bizottság előadónak a fővárosi munkáknak szánt három díjra vonatkozó javaslatát megváltoztatja, még pedig olyképp, hogy:

az első díjat (50 korona) Bárány Nándor szaktársnak ítéli meg a Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz címlapját mutató tervezetéért;

a második díjat (40 korona) Kun Mihály szaktársnak ítéli oda a Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz általa szedett, narancs- és fekete színben nyomtatott címlapjáért;

a harmadik díjat (30 korona) a Kuncz-féle árjegyzék kétszínnyomatásos címlapja szedőjének, Mitterszky Lószef szaktársnak ítéli meg.

A vidéki munkáknak szánt díjakat — az előadó javaslatához képest — nem adja ki a bizottság, de nehogy csorba essék a vidéki szaktársak elismerésre méltó ambícióján: utasítja az előadót, hogy a választmányának tegyen előterjesztést egy újabb, tisztán vidéki szaktársak részére szóló pályázat kiírására nézve.

Wanko Vilmos előadó javaslatára dícsérő oklevéllel tüntettetnek ki:

Fekete Béla szaktárs a Klein Ferenc féle levélfej-mellékletért;

Spitz Adolf a Rigler-féle árjegyzék-címlapok (kék és barna nyomtatás) szedéseért;

Hollóssy János szaktársunk a Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz címlapjáért, és

Prüner Arnold a Semler-féle négyoldalas körlevél szedéseért, továbbá

a Rigler-féle két melléklet nyomtatója, Friedmann Adolf szaktárs, és

a Röpke Lapok címlapjának nyomtatója.

Elnök megköszönvén a bizottsági tagok türelmét, az ülést bezárja.

Wanko Vilmos.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából a Kőr szakbizottsága a magyarországi könyvnyomtatók fokozottabb szakbeli tevékenységre buzdítása végett

	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.
Áthozat a múlt évről			4731	49	Szaktanfolyami célokra	1300	26		
10 hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—	Estélyek rendezésére	1755	68		
Gutenberg-szoboralap			814	—	Helyiségbérllet	916	40		
Ács-Mihály-alap			571	48	Takarítás és világítás	111	18		
Szaktanfolyami szubvenció			2000	—	Az 1909-iki Évkönyv kiadása	5108	92		
Buschmann-szem. a szoboralapra			36	—	Az 1908-iki Gr. Szemle kiadása	4991	90		
Mulatságokból			1666	80	Tiszteletdíjak (titkár, pénztáros, leltárosok, pénzbeszedők) és ujévi ajándékok	541	60		
Tagsági járulékokban befolyt:					Szaklapok, folyóiratok előfizetése	144	10		
Államnyomga	122	40			Nyomatványokra	228	18		
A Nap	16	20			Koszorú Ács Mihály síremlékére	20	—		
Athenaeum	235	80			Adminisztratív kiadások helyben és vidéken	201	22	15319	44
Berecsényi-nyomda	35	40			Készpénz az év végén			6142	78
Budapesti Hírlap	121	20			10 hitelszöv. részjegy			100	—
Buschmann Ferenc	62	40			Gutenberg-szoboralap			876	43
Egyetemi nyomda	84	—			Ács-Mihály-alap			588	82
Egyesületi tisztviselők	104	40							
Európa	39	60							
Fővárosi Nyomda R.-T.	34	80							
Franklin-Társulat	837	—							
Franklin-fiók	76	80							
Fried és Krakauer	63	60							
Galitzenstein	47	40							
Garai-nyomda	24	—							
Globus	147	—							
Grafikai Intézet	43	80							
Hornyánszky Viktor	135	—							
Hungaria	89	40							
Jókai-nyomda	35	40							
Károlyi György	33	60							
Kertész József	33	—							
Korvin Testvérek	58	20							
Községi nyomda	38	40							
Légrády Testvérek	138	—							
Löbl D. és Fia	31	20							
Magyar Hírlap	55	20							
Markovits és Garai	29	40							
Márkus Samu	105	—							
Máv. menetjegy-nyomda	30	60							
Pallas	235	20							
Pátria	213	60							
Pazmaneum	33	60							
Pénzügyintézet Nyomda	49	80							
Pester Lloyd	123	40							
Pesti Könyvnyomda R.-T.	369	80							
Petőfi-nyomda	57	60							
Posner Károly Lajos és Fia	120	—							
Radó Izor	40	80							
Révai és Salamon	73	80							
Rigler József Éde	100	80							
Rózsa Kálmán és Neje	103	20							
Stephaneum	282	—							
Székesfővárosi Házi Nyomda	242	40							
Thalia-nyomda	36	—							
Világosság-nyomda	238	80							
Wodianer-nyomda	198	—							
Vidékről (részletezése az 54. old.)	3064	20							
Égyesektől és kisebb nyomdák- ból (helyben és vidéken)	1391	40	9882	60					
Takarékp. kamat a főpénztárnál	102	05							
Ugyanaz a Gut.-szoboralapnál	26	43							
Ugyanaz az Ács-alapnál	17	34							
A Hitelszöv. osztaléka 1908-ra	5	—	150	82					
Színházjegy-utalványokból			14	20					
Billardpénzből			7	04					
Az Évkönyv 1909-iki bevétele	1312	50							
A Gr. Szemle 1908. évi bevétele	1740	54	3053	04					
			23027	47				23027	47

SARLÓS LAJOS, ellenőr.

BOZSIK ISTVÁN, pénztáros.

Jelen mérleget átvizsgáltuk, a könyvekkel tételenként összehasonlítottuk és rendben találtuk. — Budapest, 1910. évi február hó 6-ikán: Braun Elemér, Markovits Kálmán, Lackenbach Artúr, számvizsgálók.

	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.
Áthozat a múlt hóról			6142	78	Jan. 15-iki házi estély kiadásai	336	26		
10 hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—	Szaklapokra, folyóiratokra	56	04		
Gutenberg-szoboralap			876	43	János-ünnepi nyomtatványgyűjt.	30	—		
Ács-Mihály-alap			588	82	Grafikai Szemle mellékleteire ..	72	—		
Jan. 15-iki házi estély bevétele			244	—	Nyomtatványokra	10	—		
					Iparműv. Társ. tagdíja 1910-re	10	—		
					Takarítás, világítás	15	62		
					Ujévi ajándékokra	19	60		
Tagsági járulékokban befolyt :					Adminisztratív és portókiadások	12	59	562	11
Államnyomda	13	20			Készpénz a hó végén			6758	87
A Nap	1	20			10 hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—
Athenaeum	19	80			Gutenberg-szobor-alap			876	43
Bercsényi-nyomda	3	—			Ács-Mihály-alap			588	82
Budapesti Hírlap	9	60							
Buschmann F. utódai	11	40							
Egyetemi nyomda	8	40							
Egyesületi tisztviselők	8	40							
Elek és Társa	3	—							
Európa	4	80							
Fővárosi Nyomda R.-T.	3	60							
Franklin-Társulat	72	—							
Franklin-fiók	7	80							
Fried és Krakauer	4	80							
Galitzenstein	6	60							
Garai-nyomda	2	40							
Globus	14	40							
Grafikai Intézet	4	20							
Haladás-nyomda	1	80							
Hornyánszky Viktor	20	40							
Hungaria	8	40							
Jókai-nyomda	3	—							
Károlyi György	1	80							
Klein Vilmos	1	80							
Korvin Testvérek	4	80							
Légrády Testvérek	15	60							
Löbl D. és Fia	3	60							
Magyar Hírlap	3	60							
Markovits és Garai	2	40							
Márkus-nyomda	11	40							
Máv. menetjegy-nyomda	2	40							
Merkur-nyomda	1	80							
Minerva-nyomda	1	80							
Pallas	17	40							
Pannonia	1	80							
Pátria	25	20							
Pénzüntézet Nyomda	3	60							
Pester Lloyd	3	—							
Pesti Könyvnyomda R.-T.	30	60							
Petőfi-nyomda	7	20							
Posner Károly Lajos és Fia	11	40							
Radó Izor	4	20							
Rákos Farkas	3	—							
Révai és Salamon	4	80							
Rigler József Ede	6	60							
Rothberger és Weisz	3	60							
Rózsa Kálmán és Neje	7	80							
Schmidl Sándor	4	20							
Stephaneum	24	—							
Székesfővárosi Házi Nyomda	19	20							
Thalia-nyomda	3	—							
Világosság-nyomda	16	20							
Weisz L. és F.	2	40							
Wodianer-nyomda	15	60							
Vidékről (részletezése az 59. oldalon)	315	60							
Kiseb nyomdákból s egyesektől (részletezése az 59. oldalon)	120	60	934	20				8886	23
			8886	23					

SARLÓS LAJOS, ellenőr.

BOZSIK ISTVÁN, pénztáros.

pályázatot hirdet a Grafikai Szemle legjobb szedésű és (ettől függetlenül) legjobb nyomtatású mellékleteire. A pályázaton való részvételnek első és fő feltétele, hogy az illető pályázó a Könyvnyomdászok Szakkörének tagja legyen. A pályázat havonként megismétlődik harminc-harminc korona szedői és (ettől függetlenül) tíz-tíz korona nyomtatói jutalomdíjjal, amely összegek lehetőleg kiadatnak az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjára szedőjének, illetőleg a legjobb nyomtatási munka végzőjének. A szedői jutalomdíjra irányuló pályázatokon csak olyan munkálatok vehetnek részt, amelyen a szedési elem is kellőképpen képviselve van. A mellékleteknek előbb már okvetlenül ki kellett valamely célra nyomtatniuk s a Grafikai Szemle számára egyszerűen csak továbbnyomtatniuk. Ennek biztosítása okéért az ilyes mellékleteknél csak a papírosnak az árát térítjük meg. Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 22-ikéig szerkesztőségünkhez beérkeztek, illetőleg a vidéken póstára adtak. Későbbben földadott példányok a következő hónapra maradnak. Példányszám 2000. Korrekturának előzetes beküldése okvetlenül szükséges (még pedig Wanko Vilmos másodtitkárnak a címére: Budapest VII, Dohány-utca 10, Fried és Krakauer nyomdája), s a szakbizottság által három napon belül eszközölt javítások tekintetbe veendő. A papírosról szóló számla végzetül a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el, s a döntés meg a bírálati jelentés a mellékletekkel ugyanegy időben fog megjelenni mindenkoron.

E pályázat kiegészítéseképpen fölhasználta a választmány a szakbizottságot, hogy szedésvázlatokat vásárolhasson darabonként öt koronájával. Azok a szaktársak tehát, akiknek munkaviszonyai különben nem engednék meg a Grafikai Szemle számára való munkálkodást, vagy akiknek egyáltalában nincs alkalmuk arra, hogy akcicens munkákat is készítsenek: alkalmat találnak arra, hogy mester-szedői tudásukat és jóízűségüket a köz érdekében érvényesítsék, még pedig — a munka jósága és alkalmatlansága esetében — némi díjazásra való kilátás mellett is. Magától értődik, hogy a szakbizottság főntartja magának az esetleges apróbb változtatásokra való jogot, ez azonban nem szünteti meg a díjazásra való jogosultságot. A vázlatok — melyek közül a kivitelre el nem fogadottak kívánatra visszaküldetnek — Wanko Vilmos másodtitkárhoz küldendők (Dohány-utca 10, Fried és Krakauer).

Pályázatot hirdet továbbá a szakbizottság két a Grafikai Szemlében megjelenendő szakeikkre és a Kör tagsági jegyére. Általános feltételek mind a két pályázatra vonatkozólag: 1. A pályázatok bármelyikében is csak a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt. 2. Az összes pályaművek idegen kézírással írva és címezve, jelígyével ellátva, a pályázó nevét magában rejtő jelígyes levél kíséretében az egyes pályázatok különleges feltételeiben kitüntetett határidőig a Könyvnyomdászok Szakköre címére (Budapest VIII, Bérkocsis-utca 1. szám, Gutenberg-Otthon) küldendők. 3. Világosan fölűntetendő a borítékon, hogy a küldemény pályázatra van szánva. 4. A pályaművek fölött a Kör választmánya által kiküldött bizottság dönt, és bírálatát a Grafikai Szemlében közli.

Különleges feltételek:

1. A szakeikkekre vonatkozólag:

Írassék egy szakeikk »Hirdetés-szedés« címen a lehető legszélesebb alapon, de legfőljebb ötszáz sornyi terjedelemben. Pályázók kötelesek és szakeikket példákkal is illusztrálni; e példák mennyiségére nézve azonban semmi-féle korlátozás nem tétetik. E pályázaton természetesen csak szedő szaktársak vehetnek részt. Pályadíj az Ács-Mihály-alap kamatainak fele: 50 korona. Határidő: 1910 június hó 30-ika.

Írassék egy »Hogyan kell a gépmesternek a mester-szedővel együttműködni?« című cikk, ugyancsak a legszélesebb alapon s legfőljebb ötszáz sornyi terjedelemben. E pályázaton csakis gépmester szaktársak vehetnek részt. Pályadíj az Ács-Mihály-alap kamatainak fele, vagyis 50 korona szolgál. Határidő: június 30.

II. Körünk tagsági jegyére vonatkozólag:

E tagsági jegy szövege a következő:

»Tagsági jegy, melynek értelmében ..... szaktárs, »mint a Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakkörének rendes tagja, ennek céljait elősegíti és összes kedvezményeiben részesül. Budapest, 19.....
».....titkár. ....elnök.

»Kivonat az alapszabályokból:

»1. §. A Körnek címe: Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakköre. Székhelye: Budapest.

»2. §. A Kör céljai:

»a) a szakismeretek és a műzítés terjesztése és tökéletesítése a könyvnyomdász és általában a sokszorosító iparágazatok terén;

»b) tagjai kölcsönös érintkezésének előmozdítása, s a »szaktársias összetartás bensőbbé tétele.

»3. §. Az e célok elérésére szolgáló eszközök:

»a) Grafikai Szemle címen szakközlönynek és esetleg egyéb szakmunkáknak is a kiadása, valamint szakirodalmi műveknek a tagok által megszerezhetővé tétele;

»b) szaktanfolyamoknak, szakelőadásoknak, szakkérdéseket tárgyaló vitauléseknek és szaktanulmányi kirándulásoknak rendezése;

»c) pályázatok hirdetése szakmunkákra;

»d) állandó helyiség, olvasó-szoba és könyvtár fenn-tartása;

»e) a tagokat és családjukat szórakoztató multságok rendezése.«

E pályamű papírosnagysága 8^{1/2}—13^{1/2} cm.; tiszta rajz nem lehet, a szedésnek okvetlenül dominálnia kell; ez azután nem zárja ki azt, hogy a szedést rajzzal kombinálja a pályázó.

A pályamű legfőljebb három színben tervezendő, és domború nyomtatás teljesen mellőzendő.

Teljes kivitelű vázlatok is részt vehetnek a pályázaton, de megkívánatik, hogy a méretek pontosan betartassanak, különben figyelmen kívül hagyatnak.

Kikötötték, hogy a tagsági jegy függőlapos legyen; az egyik oldalán a jegy, a másikon pedig alapszabálykivonat szövege nyerjen elhelyezést.

Pályadíj a Grafikai Szemle 1909. évi mellékletpályázatainál ki nem adott díjak szolgálnak. Első díj 50 korona, második díj 30 korona, harmadik és negyedik díj 20—20 korona. E díjak közül a második díj okvetlenül gépmester szaktársnak adandó ki, miért is nyomtatás tekintetében a pályamunkák külön elbírálásban részesíttetnek.

A pályamunkák beküldésének végső határideje: folyó évi március hó 31-ike.

A pályamunkák csakis abszolút becsű munkáknak adatnak ki.

Tagsági forgalom 1910 január havában: Beléptek a Körbe: Pollák Rudolf (Világosság), Mohácsi Lajos (Károlyi), Breitner Vilmos (Légrády), Dávid Dezső (Gyoma), Schwarz Sándor, Szabó Károly (Arad), Bodnár József (Heisler és Kószol), Kazimir Károly (Rothberger s Weisz), Krausz Lajos (Róth S.), Gottfried Lajos, Tóth Nándor (Schlesinger), Csupka Antal, Láng Géza, Csonka Antal (Székesfehérvári Házi Nyomda), Friedel Andor, Major

István II. (Selmecbánya), Flesch Gyula (Nagyvárad), Rötzer Mihály (Sopron), Kovács Zoltán (Marosvásárhely), komáromi helyi csoport, Luczai István (Gyergyószentmiklós), Ungár Gyula (Globus), Heksch Ármin (Posner), Horváth Lajos (munkanélküli), Baranyi József (Kálmán), Lachmann Henrik (Hornyaúszky), Geleta György, Kiss István II. (Szeged), Guttman Árpád (Franklin-fiók).
 Meghalt: Finszter János. — Hátralék miatt töröndök: Kurfürst István, Nánásy Jenő, Picha Gyula, Quittner L., Thuróczy Sándor, Virágh Sándor (Pátria). — A hó végén 12 tiszteletbeli, 1618 rendes, összesen 1630 tag.

A Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottsága fölhívja a vidéki tagtársakat, hogy kiállításra és fölolvadásokra vonatkozó megkereséseiket közvetlenül öhozzája intézzék, még pedig a kiállításnak, illetőleg fölolvadásnak időpontja előtt legalább négy héttel. (Megkeresések tehát Wanko Vilmos szakköri másodtitkár címére: Budapest VII, Dohány-utca 10. sz. alá, a Fried és Krakauer féle nyomdába küldendők.)

A Könyvnyomdászok Szakköre tagja a magyar kir. póstatakarékpénztárnak (22766. sz.). A csekkfüzeteket vidéki pénztárosainknak esetről-esetre megküldjük, s kérjük őket, hogy pénzküldeményeiket a csekklapok útján juttassák hozzánk. Ezek hátsó oldalán írásbeli közlemények (tagnévsor, Szemle-szükséglet stb.) is följegyezhetők, ami által minden egyéb az eddigi kezelésben fölmerült portó megtakarítható.

Szakkörünk szaktanfolyamainak értesítőiből még mindig vannak eladásra szánt példányok. Egy-egy koronájával kaphatók például az 1904-1905-iki, valamint az 1907-1908-iki iskolai évről szóló értesítők (szerkesztették Tanay József, Novák László és Augenfeld M. Miksa). Sok szedés- meg egyéb példával, valamint műmelléklettel. A szakmájukban fejlődni óhajtó szaktársaknak nélkülözhetetlen kézi könyvei. Rövid, tömör összefoglalásban ismertetik a tanfolyamokon előadott tanítási anyagot, s kitűnő útbaigazításul szolgálhatnak a vidéki tanfolyamok rendezőinek. Megrendelhető a Grafikai Szemle kiadó hivatalában (Budapest V, Hold-utca 7. szám), avagy Bozsik István pénztárosnál (Sándor-tér 4).

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy kondíciójuknak esetleges megváltozását (tehát mind a belépést, mind pedig a kilépést is) haladéktalanul adják tudtul a Kör pénztárosának (lakik: Budapest VIII, Sándor-tér 4, Gutenberg-Othton), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és a haviülési, mulatsági stb. meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlapnak a beküldése.

Firtinger Károlynak kis nyomdászattörténelmi térképéből van még néhány eladásra szánt példányunk. Az ára mindössze 60, postán küldve 70 fillér. Évkönyv-vásárlók fél áron kapják. Megrendelhető a Grafikai Szemle kiadó hivatalában vagy Bozsik István pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4. szám).

Körünk pénztárába a mult hónapban befolyt összegek:
 I. Kisebb taglétszámú nyomdákban és egyes szaktársak-tól (I. az 57. oldalon levő táblázatos pénztári kimutatást):
 Berkovits-nyomda 1.80, Fráter és Társa 1.80, Heisler és Közöl 1.80, Heller és Társa 0.60, Hamburger és Birkholz 1.80, Hedvig Sándor 1.80, Kánitz-nyomda 1.20, Karcszag-nyomda 1.20, Kellner Ernő 0.60, Lengyel Lipót 1.20, Merkantil-nyomda 1.20, Pazmanium 6.—, Turul-nyomda 1.20, Várnai-nyomda 1.20, Weisz A. 0.60, Wojtitz-ny. 1.20.
 Kaufmann Kálmán 2.40, Szabó Imre 1.80, Strausz Hugó 6.—, Simon József 7.20, Kurfürst Miksa 3.60, Schopp János 3.60, Szabó Róbert 4.20, Bajzáth Sándor 1.20, Péter Fe-

renc 3.60, Balogh József 1.20, Zlevszky József 1.80, Szabó Imre 1.80, Serester Imre 3.60, komáromi helyi csoport 3.60, Luczai István 2.40, Váry László 3.60, Kongorác János 1.80, Diószegi Kálmán 1.80, Landstein László 1.20, Stempler Márton 2.40, König Vilmos 1.20, Zubriczky Ferenc 1.20, Buczkó Rezső 1.20, Pokorny János 1.80, Skodnitz Jakab 3.—, Stalla Márton 1.80, Gally Pál 1.20, Novotny Lajos 1.20, Kohn Győző 2.40, Gottfried Lajos 1.20, Böhm Jenő 1.80, Hirsch Lajos 1.20, Krausz Lajos 1.80, Deák József 1.20, Deutsch Sámuel 0.60, Siehermann L. 0.60, Klein Rudolf 0.60, Csaba Miklós 0.60, Szabó Sándor 0.60, Baum Lajos 0.60, Krausz Manó 0.60, Benkő Dezső 0.60, Lázár József 0.60, Lányi Béla 1.20, Perl István 0.60, Bermann Artur 0.60, Keszler Vilmos 0.60, Messinger Aladár 0.60, Waldmann Izidor 0.60, Neuwald Miksa 0.60, Bárdos Sándor 0.60, Bichler Artur 0.60, Bichler Jenő 0.60, Horváth Lajos 0.60, Szenzenstein Gáspár 0.60, Baranyi József 0.60, Tóth Nándor 0.60, Kramm Imre 0.60.

II. A vidékről (I. az 57. oldalon levő táblás kimutatást):
 Nagybeeskerek 11.40, Marosvásárhely 7.20, Szentgotthárd 3.60, Gyoma 3.—, Újpest 2.40, Nagykanizsa 3.60, Arad 30.60, Eperjes 14.40, Miskolc 15.60, Déva 6.—, Székesfehérvár 2.40, Debrecen 64.80, Pécs 54.—, Sopron 5.40, Ungvár 3.60, Nagyvárad 7.80, Selmecbánya 12.—, Nagyszében 1.80, Mohács 2.40, Szeged 7.80, Eger 4.80, Győr 13.20, Szamosújvár 1.80, Rózsashegy 1.20, Turócszentmárton 7.20, Temesvár 27.60.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest IV, Semmelweis-utca 2. szám, a Kossuth-Lajos-utca sarkán), a Könyvnyomdászok Szakköre tagjainak fényképek készítésekor a következő igen kedvezményes árakat számítja:

6 darab vizites fénykép	6 korona,	12 darab 10 korona.
6 « kis makart-kép	14 «	12 « 24 «
6 « kabinetkép	16 «	12 « 26 «
6 « makart-kép	20 «	12 « 36 «

Megrendelések alkalmával az illető szaktársnak a tagsági jegyével kell igazolnia, hogy tényleg tagja a Szakkörnek.

Szerkesztik Tanay József és Novák László. Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V, Hold-utca 7. szám (telefon 36-02). Nyomatott a Pesti Könyvnyomda R.-Társaság nyomdájában.

A Grafikai Szemle hirdetéseiének árszabása:

a) Egész oldalas hirdetés:	egy évre	240 korona
«	«	«
«	fél évre	130 «
«	«	«
«	negyed évre	70 «
«	«	«
«	egyszeri közlése	30 «
b) Fél oldalnyi hirdetések:	egy évre	130 «
«	«	«
«	fél évre	70 «
«	«	«
«	negyed évre	40 «
«	«	«
«	egyszeri közlés ..	20 «
c) Negyed oldalas hirdetés:	egy évre	70 «
«	«	«
«	fél évre	40 «
«	«	«
«	negyed évre	25 «
«	«	«
«	egyszeri közlés ..	15 «
d) Nyolcad oldalas hirdetés:	egy évre	40 «
«	«	«
«	fél évre	25 «
«	«	«
«	negyed évre	15 «
«	«	«
«	egyszeri közlés ..	8 «

Az apró hirdetéseknek ára az első közléskor petit soronként 40 fillér; minden további közlés ötven százalékkal olcsóbb

A Csáky-utca 14. számú, épülő-
félben levő házban 1200 □-méter

földszinti és magas világos souterrain- helyiségek

egészben vagy részben augusz-
tusra kiadók.

Gyári lerakatok, **nyomdászati** vagy
más ipari üzemek céljaira alkalmasak.
Bővebbet Stern, Rákóczi-út 7. szám.
Telefon 7—31. Telefon 7—31.

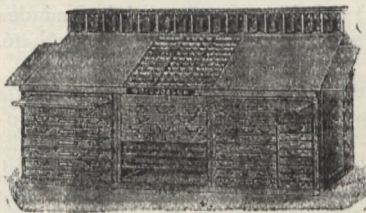
Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910. évre.

Huszonötödik évfolyam.

Már megjelent pompás kiállításban, több mint
200 szövegoddallal, tömérdek instruktív ér-
tékű illusztrációval, 48 melléklettel. Ára 4 K.
Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál
Budapesten (VIII. ker., Sándor-tér 4. szám).

BÖLE JÓZSEF

első magyar
könyvnyomdai szakasztalossága
Budapest, Horánszky-utca 3.

Állandó raktárt
tart betű-szekré-
nyek- s regálisok-
ból, könyvkötői fa-
szerelvényből. Ja-
vításokat ponto-
san eszközöl. El-
vállal minden más
asztalosmunkát is.

KÖNNYŰ! KITÜNŐ!
OLCSÓ!

VICTORIA MERKUR

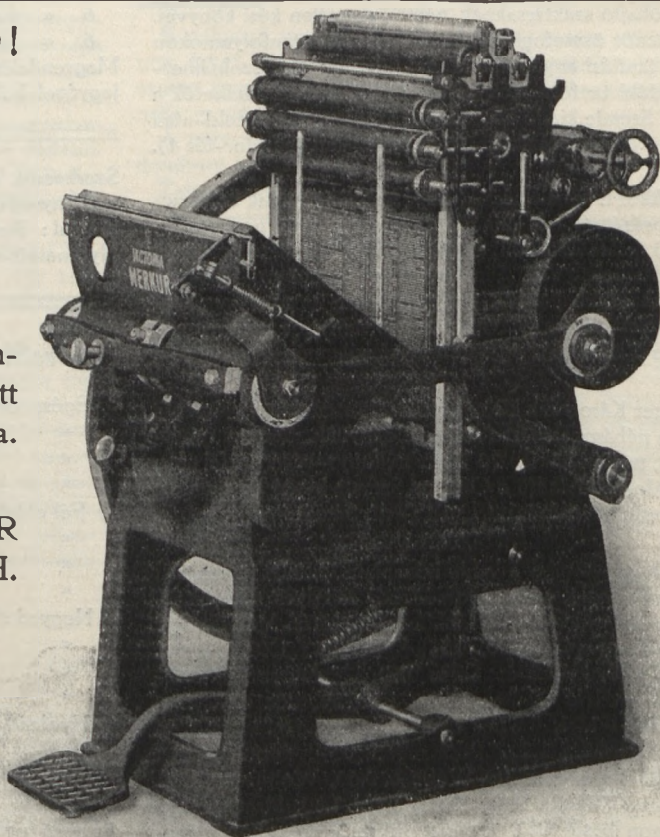
A párhuzamos nyomású és hen-
geres festékező szerkezettel ellátott
könnyű akcidensgépek legjobbika.

MASCHINENFABRIK
ROCKSTROH & SCHNEIDER
NACHF. ACT.-GESELLSCH.
DRESDEN-HEIDENAU

Magyarországi képviselő:
TANZER MIKSA, BUDAPEST
VII, AKÁCFA-UTCA 50.

■ ■

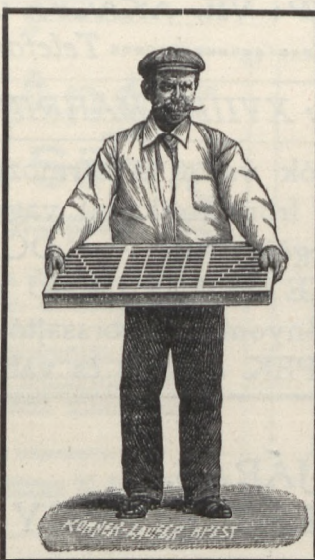
Javítóműhely:
WIEN VII/2, LERCHENFEL-
DERSTRASSE 37.

Schöntag Gyula

könyvnyomdai szakasztalos
VI, Váci-körút 51. sz.

Kizárólag könyvnyomdai s könyvkötészeti fa - szerelvénnyek készítésével foglalkozik. Állandó raktára van kitűnő száraz anyagból készült szekrényekből és regálisokból. Kis antikva - szekrény ára 7 kor., nagy szekrényé 9 kor. Árjegyzék ingyen.

KLISÉKET KÉSZÍTŐ MŰINTÉZET
BUDAPEST VI, EÖTVÖS-UTCA 48. SZ.

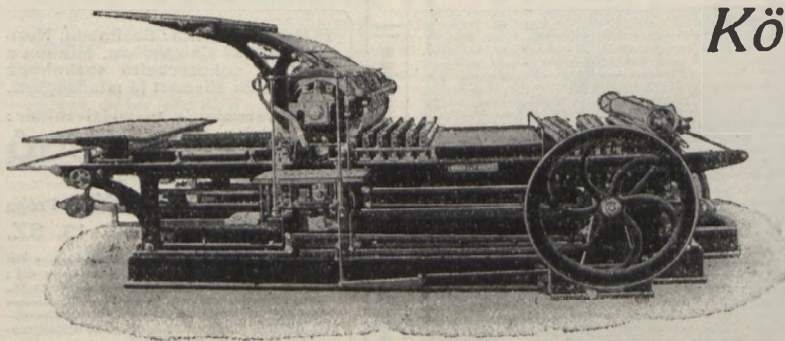
TELEFON 18-99.

DOMBORNÝOMÁSOKHOZ VALÓ STANZNIK. FOTOTIPIÁK. KEMIGRÁFIÁK. AUTOTIPIÁK. KLISÉK HÁROM- ÉS NÉGVYSZINŰ NYOMTATÁSHOZ. FÉNYKÉPÉSZETI FELVÉTELEK HÁZON KIVŰL IS.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA BUDAPESTEN

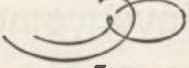
Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjárattal. Kromotipiai gyorsajtók rövidített ívkivezetéssel, a gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgőpályával. Könyvnyomdai kéziszajtók. == Könyvkötő-gépek. ==

Körforgó nyomógépek

ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ívnyagság számára. ==

LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR AZ EGÉSZ BIRODALOMBAN!

ALAPÍTTATOTT 1848-BAN.

MÖDLINGI GYORSSAJTÓGYÁR
EZELŐTT KAISER L. FIAI RÉSZV.-TÁRS.
BUDAPESTI FIÓKTELEP: VII, AKÁCFA-UTCA 13. SZ.
..... Telefonszám 54—48.

Gyár: MÖDLING Weni fióktelep: XVIII/1, WÄHRINGERSTR. 125

 Egyszerű könyvnyomdai gyorsajtók vasuti s körmozgású menettel, kromó- és autotipia-gépek front-kirakóval vagy anélkül; — „RAPID“ gyorsajtók görgőjáratl; — „DOPPELRAPID“ MIEHLÉ-RENDSZERŰ KÉTFORDULATÚ gyorsajtók; — kétszínnyomó, dupla és könyvnyomdai gyorsajtók. A legkülönbözőbb KÖRFORGÓGÉPEK állandó és változó alakra.

TÖKÉLETES KIVITEL,
GYORS ÉS IGEN KÖNNYŰ JÁRÁS.
ÚJ ÉS JAVÍTOTT GÉPEK ÁLLANDÓ NAGY RAKTÁRA

Koblinger Gyula *fotocinkográfiai
műintézete.*

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.

Flokkfestékgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban. Minden a grafikai sokszorosító szakokhoz való festék elismert jó minőségben.

Magyarországi s ausztriai raktár:

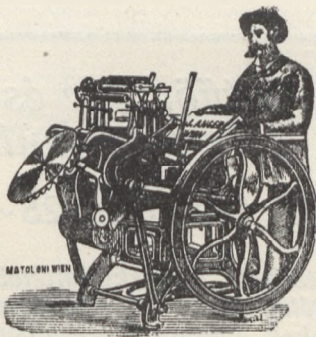
CARMINE HUGÓ
grafikai szaküzlet

Bécs **BUDAPEST** Prága
VII, KIRÁLY-UTCA 13. SZ.

Kitüntetve: Páris 1900: Grand Prix a két aranyérem; Saint Louis 1904: nagy díj; Bordeaux 1907: Grand Prix. — Telefon 14-16.

Cheque-számla a m. kir. postatakarék-pénztárnál Budapest 23.610. sz. a. Cheque-számla k. k. Post-Sparkassen-Amt Wien Nr. 55.516.

Josef Anger

Gépgyár és
vasöntöde & Söhne

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési föltételekkel.

Magyarországi képviselők:

SILBERER ÉS STECKLIN Budapest VII, Kertész-u. 30

KÖNIG ÉS BAYER

= fotocinkográfiai műintézete =

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindenemű képes nyomtatványokhoz a legjobb klissettel.

AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.

≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

Házonkivüli fotóüzletek.

BERGER ÉS WIRTH

TÖRZSGYÁR LIPCSE
NÉMETORSZÁGBAN

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS
KÖNYOMDAI FESTÉK- ÉS
HENGERANYAG-GYÁR
HENGERÖNTŐ-MŰHELY
LAPOS- ÉS KÖRFORGÓ GÉ-
PEKHEZ. OLCSÓBB ÉS
JOBBA A HÁZI ÖNTÉSNEEL

TELEFONSZ.: 56—64

UJSÁG-, MŰ-, ILLUSTRÁCIÓ-
DISZMŰ- ÉS MINDENFAJTA
SZINES FESTÉKEK, KEN-
CÉK, BRONZOK A GRAFIKAI
IPARÁGAK SZÁMÁRA
'PATENT', 'VICTORIA', ÉS
'BIANCA' HENGERANYAG
EGÉSZEN SIMA ÉS KOCKÁ-
ZOTT TÁBLÁKBAN

Fiókgyárak: Barmen, Ber-
lin, Szt-Pétervár, Flórenc,
Páris, London, Newyork,

GYÁRTELEP: BUDAPEST, IX., MÁRTON-U. 19

Fischer és Mika *betűöntöde és stereotipáló műhely.*

Budapest VI, Révay-utca 6. szám (telefon 28-62).

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket. A legkülönbözőbb cél-szerű és divatos könyv- és címbetűkből nagy választékot tart. Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. — Ajánlja szabadalmazott nyomdai vonalzó berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 korona.

Baer Ottó festékgyárai.

Telefon :
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes
 fekete és színes festékek gyártása.

Telefon :
93—29.

Különlegesség: a „VORAN” kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulhatatlanul gyorsan szárad.

▼▼▼
Grafikai osztály :

A kő- és könyvnyomdai szakmához szükséges összes kellékek raktára.

Vezérképviselete és nagy raktára

a „Chromo” altenburgi papírgyárnak,
J. Friedrich Daechsler langenaltenheimi kőbányájának,
Hutter és Schrantz nemezgyárának.

Hengeranyaggyár és hengeröntő-
műhely.

Litográfiai kövek.

Kőrforgógép-nemez, könyomdai gépekhez való alátét-nemezek, stereo-
 íptiai matrica-nemezek.

Budapesti gyártelep : VII. ker., Gizella-ut 53. szám.

BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTÖDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervárr, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és at. • Legnagyobb választék orosz betűkből. • Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. • Szolid kivitel.

Vezérképviselek:

Pusztafi Zsigmond, Budapest V, Akadémia-u. 8.
a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

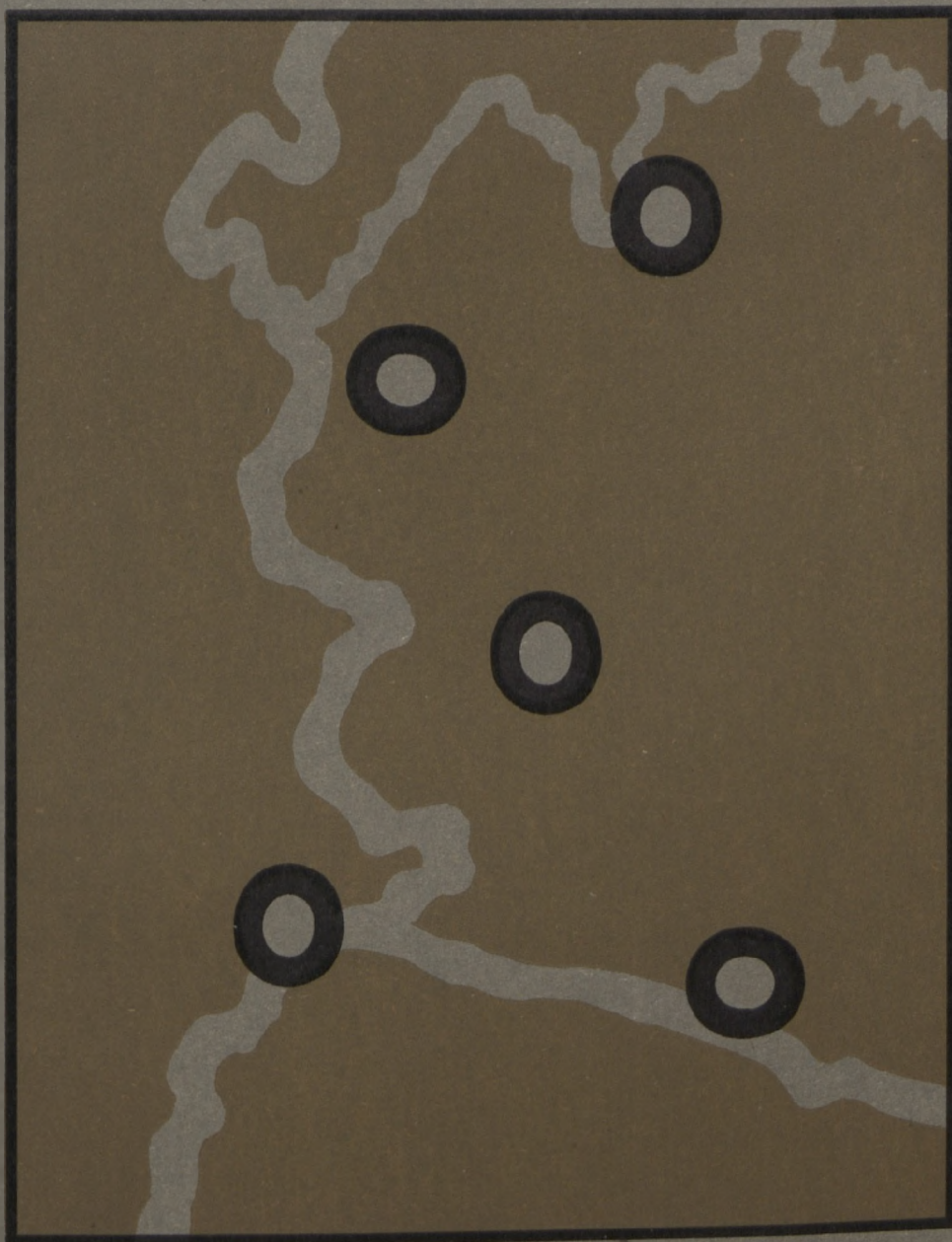

19 00
DANNONIA
EVE ZOS CLUB

A TISZAMELLÉKRŐL

TANULMÁNY AZ ALFÖLDI MUNKÁS-
KÉRDÉSÉRŐL - ÍRTA VADNAY ALBERT

A „Budapesti Hírlap“
újságvállalat kiadása

Ára füzve 3 K

PHOENIX FÉMIPARI R. T.

**Acél, vas és
réz-gombok,
ajtó- s ablak-
vasalások to-
vábbá zárok s
kilincsek, sze-
gek, csavarok
kampók, kul-
csok valamint
lőszerszámok
nagybani elő-
állítására és el-
adására. Aszta-
los-, lakatos,
és réz-műves
szerszámok s
:: műszerek ::**

**SALGÓTARJÁN
NAGYORSZÁGUT 8. SZÁM**

FEKETE MANÓ
KÖNYVKÖTÉSZETI MŰINTÉZETE
BUDAPESTEN, VI, ANDRÁSSY-UT 70
Izabella-u. sarok   Telefon 98-96 sz.

Ajánlja jól berendezett műhelyét minden ezen szakba vágó munkák elkészítésére. Készít könyvbekötéseket a legegyszerűbbtől a legdíszesebbig, mérsékelt árakon. ✦ Nyomdák részére füzési munkák a legrövidebb időn belül készülnek

B

*Gábor Boriska
Frei Dávid*
jegyesek

Budapest, 1910. február hó

FI

POLITZER SÁNDOR
ÉS NEJE, VALAMINT
GOLDGRUBER JAKAB
ÉS NEJE ÖRÖMMEL
MEGHIVJÁK K. GYER-
MEKEIK, ARANKA ÉS
MARCZEL 1910-IK ÉVI
FEBRUÁR HÓ 20-ÁN
DÉLELŐTT 11 ÓRAKOR
A IX. KERÜLETI ANYA-
KÖNYVVEZETŐ ELŐTT
KÖTENDŐ HÁZASSÁGI
ÜNNEPÉLYÉRE

BUDAPEST, 1910 FEBRUÁR HÓ

LAKÁS : IX, CSARNOK-TÉR 3-4.

MEGHIVÓ. A Váci Sportegyesület 1910. február hó 1-én, saját pénztára javára, a „Kuria“ szálló nagytermében kabarával kapcsolatos Kalikó-estélyt rendez, melyre uraságodat és becses családját tisztelettel meghívja a V. S. E. elnöksége. Személyjegy 2 K., családjegy 5 K. A kabaré pontosan $1\frac{1}{2}$ órákor kezdjük. Felülfizetéseket köszönettel fogadunk és hirtalpigal nyugtázunk. A kabaré műsorát az estélyen adjuk ki.

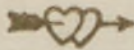

RSUMITS MIHÁLY ÉS NEJE, VALAMINT
ÖZVEGY SCHINKOVITS FERENCZNÉ
ÖRÖMMEL MEGHIVJÁK GYERMEKEIK
KATICZA ÉS VILMOS, F. ÉVI FEBRUÁR
HÓ 20-ÁN DÉLUTÁN FÉL ÖT ÓRAKOR
A FASORI ÁG. EV. TEMPLOMBAN TAR-
TANDÓ EGYBEKELÉSI ÜNNEPÉLYÉRE

CZIM: VII, BETHLEN-UTCZA 3

FKOHN ANTONIA ÉS VAJDA
JENŐ TISZTELETTEL MEG-
HIVJÁK 1910. ÉVI FEBRUÁR
HÓ 27-ÉN D. U. 1/2-3 ÓRAKOR
A ROMBACH-UTCZAI IZR.
TEMPLOMBAN TARTANDÓ
ESKETÉSI ÜNNEPÉLYÜKRE

CZIM: VESSELÉNYI-U. 67

REPRODUKÁLÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA

KLISÉK

BUDAPEST
V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENMŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

BEIT & CO.
HAMBURG

**DRUCKFARBEN
FABRIKEN**

— FŐRAKTÁR ÉS IRODA: —
MÜLLER TESTVÉREK
BUDAPEST, V. SÓLYOM-UTCA 13.

LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA

A VILÁG LEGREGIBB ÉS LEGNAGYOBB NYOMDAI,
KÖNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI FESTEKEK GYÁRA

Az 1889. és 1900. párisi világkiállításon versenyen kívüli jury-tag.

FESTEKEK A KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI, S VALAMENNYI GRAFIKAI SZAKMA RÉSZÉRE. ARANY-, EZÜST- ÉS MÁSOLÓFESTEKEK. HENGERANYAGOK ÉS AZOK ÖNTÉSE. KENCÉK. PREPARÁLT PAPIROK KÖNYOMDÁK RÉSZÉRE.

Grand Prix-vel kitüntetve:
St.-Louis 1904,
Lüttich 1905, és
Milano 1906.

11 GYÁR ÉS 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON!

TELEFON
37-58. SZÁM

IRODA ÉS RAKTÁR: BUDAPEST,
FERENCZ JÓZSEF-RAKPART 27

ALAPITVA
1818-BAN

GYÁR: BUDAFOKON, BUDAPEST MELLETT

Bélyegző-metszés

Mechanikai műhely

Galvanoplasztika

Ólomzár-gyártás

:: Tömöntőde ::

Rézlénia-gyártás

ELSŐ MAGYAR

BETŰÖNTŐDE

RÉSZV.-TÁRS.

BUDAPESTEN, VI., DESSEWFFY-

UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-70

Dús raktárt tart folytonosan magyar, német, tót, horvát, szerb, román s bolgár ékezetű

**: könyv- és :
címbetűkből**

körzetekből, rézléniákból és kizárásokból, továbbá a legkülönbözőbb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből. Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan foganatosíthatnak.

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT

CZETTEL ÉS BENDTNER SZABAD.

